

Utjecaj organizacija civilnog društva na koncept održivog razvitka

Knežević, Sunčica

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:875976>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT U KULTURI I KREATIVNIM
INDUSTRIJAMA

SUNČICA KNEŽEVIĆ

**UTJECAJ ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA
NA KONCEPT ODRŽIVOG RAZVITKA**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:
doc. dr. sc. Damir Šebo

SUMENTOR:
dr. sc. Igor Mavrin, poslijedoktorand

Osijek, 2022.

SAŽETAK

Organizacije civilnoga društva pripadaju neprofitnom sektoru koji se naziva još i treći sektor. Njihovo postojanje nije usmjereno na stjecanje profita već rješavanje uočenih izazova u zajednici, odnosno društvu. Cilj ovoga rada jest istražiti u kojoj mjeri takve organizacije doprinose konceptu održivog razvitka. Održivi je razvitak u suvremenom kontekstu podijeljen na tri jednako bitne komponente: održivost životne sredine, ekonomska održivost i društveno - politička održivost. Države članice UN-a u rujnu 2015. usvajaju program: „Promijeniti svijet: program održivog razvitka do 2030. (Agenda 2030) i obavezuju se do 2030. postići 17 ciljeva održivog razvitka koji su međusobno povezani i koji daju odgovor na prepoznate globalne izazove u različitim područjima. U svrhu ovoga istraživanja odabrane su četiri lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) na području istočne Hrvatske: LAG Baranja, LAG Karašica, LAG Strossmayer i LAG Vuka-Dunav. Istraživanje je fokusirano na njihovu analizu i doprinos globalnim ciljevima održivog razvitka, njih 17, koji su predstavljeni kroz UN-ovu „Agendu 2030“. Rezultati dobiveni istraživanjem pokazuju da se organizacije civilnoga društva koje djeluju u navedenim LAG-ovima trude direktno ili indirektno pridonijeti realizaciji većine od 17 globalnih ciljeva za održivi razvitak kao i da su njihove misije i strateški ciljevi usklađeni s globalnim ciljevima održivog razvitka.

Ključne riječi: neprofitne organizacije, civilna društva, održivi razvitak/razvitak, međusektorsko partnerstvo

ABSTRACT

Civil society organizations belong to the non-profit sector, which is also called the third sector. Their existence is not aimed at making a profit, but at solving perceived challenges in the community, that is, society. The aim of this thesis is to investigate to what extent such organizations contribute to the concept of sustainable development. Sustainable development in the contemporary context is divided into three equally important components: environmental sustainability, economic sustainability and socio-political sustainability. In September 2015, the member states of the UN accepted the program: "Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development (Agenda 2030)" and committed to achieve 17 goals of sustainable development by 2030, which are interconnected and which provide an answer to recognized global challenges in different areas. For the purpose of this research, four local action groups (LAGs) were selected in the area of eastern Croatia: LAG Baranja, LAG Karašica, LAG Strossmayer and LAG Vuka-Dunav. The research is focused on their analysis and contribution to the global goals of sustainable development, 17 of them, which are presented through the UN "Agenda 2030". Results obtained from the research show that civil society organizations operating in the mentioned LAGs try to directly or indirectly contribute to the realization of most of the 17 global goals for sustainable development, as well as that their missions and strategic goals are in line with the global goals of sustainable development.

Key words: nonprofit organizations, civil society, sustainable development, cross-sector collaboration

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Sunčica Knežević potvrđujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Utjecaj organizacija civilnog društva na koncept održivog razvitka” te mentorstvom doc. dr. sc. Damira Šebe i sumentorstvom dr. sc. Igora Mavrina, poslijedoktoranda, rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA.....	8
2.1. Organizacije civilnog društva - osnovni pojmovi.....	12
2.2. Zakonski okviri organizacija civilnog društva u RH.....	17
3. ODRŽIVI RAZVITAK.....	19
3.1. Pojam <i>održivi razvitak</i>	19
3.2. UN agenda 2030. - globalni ciljevi održivog razvitka do 2030.....	21
3.2.1. Praćenje ciljeva na globalnoj razini.....	24
3.3. Održivost i etika.....	25
3.4. Koncepti održivog razvitka.....	27
3.4.1. Koncept optimalnosti.....	27
3.4.2. Koncept postojanosti.....	28
3.5. Upravljanje održivim razvitkom.....	28
4. LOKALNA AKCIJSKA GRUPA (LAG) - PRIMJER ODRŽIVOG RAZVITKA.....	30
4.1. Hrvatski zahtjevi za LAG.....	31
4.2. Provedba pristupa LEADER.....	32
5. LAG-OVI KAO POKRETAČI LOKALNOG / ODRŽIVOG RAZVITKA.....	33
6. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE.....	37
6.1. Određenje problema istraživanja.....	37
6.1.1. Problem i cilj istraživanja.....	37
6.1.2. Hipoteze istraživanja.....	37
6.2. Metodologija istraživanja.....	39
6.3. Obrada podataka.....	39
6.3.1. LAG Baranja.....	40
6.3.2. LAG Karašica.....	43
6.3.3. LAG Strossmayer.....	45
6.3.4. LAG Vuka-Dunav.....	47
6.3.5. Grafički prikaz istraživanja.....	49
6.4. Rasprava.....	57
7. ZAKLJUČAK.....	62
8. LITERATURA.....	64
9. PRILOZI.....	66

1. UVOD

Diplomski rad pod nazivom „*Utjecaj organizacija civilnog društva na koncept održivog razvitka*” nastoji predstaviti i istražiti kako i u kojoj mjeri organizacije civilnog društva doprinose konceptu održivog razvitka. Ideja održivog razvitka u globalnom se diskursu spominje ranih osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, a naglašena je u dokumentu koji je Svjetska organizacija za životnu sredinu promovirala 1987. godine. Dokument pod nazivom „Naša zajednička budućnost” navodi održivi razvitak kao „razvitak koji zadovoljava potrebe današnjice ne ugrožavajući buduće generacije u zadovoljenju svojih osobnih potreba”. (Svjetska komisija za okoliš i razvitak, 1987:n.p.) Procjenjujemo da na globalnoj razini oko 20% najbogatijih koristi 85% resursa, a proizvodi 90% otpada i emisija što nam jasno pokazuje da nismo ni blizu ravnoteži između navedenih načela održivog razvitka. Stoga je vidljivo da je promjena prema održivosti nužna, a ne samo poželjna. Države članice Ujedinjenih naroda u rujnu 2015. usvajaju program „Promijeniti svijet: program održivog razvitka do 2030. (Agenda 2030) sa željom okončavanja siromaštva, zaštite planeta, osiguranja zaštite ljudskih prava i zajamčenog napretka za sve. Države članice UN-a obvezale su se do 2030. postići 17 ciljeva održivog razvitka koji daju odgovor na prepoznate globalne izazove u različitim područjima.” (ODRAZ, brošura: 2021)

Usvojeno je 17 pojedinačnih ciljeva, ali oni su međusobno povezani što ćemo vidjeti u idućim poglavljima.

Problematika istraživanja kojom se bavi diplomski rad je utjecaj koji organizacije civilnih društava imaju, odnosno imaju li uopće utjecaj na koncept i ciljeve održivog razvitka. Na primjeru i analizi *organizacija civilnog društva (OCD-a)* koje djeluju na području *četiri lokalne akcijske grupe (LAG-a)* istražena je njihova povezanost i doprinos spomenutim ciljevima. Lokalne akcijske grupe djeluju kao partneri između predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora na ruralnome području. Osnovane su u svrhu izrade i provedbe lokalnih razvojnih strategija regije, a strategije koje izrađuju moraju biti u skladu s načelima pristupa LEADER. Prema vodiču za obuku o LEADER pristupu LEADER je nastao na inicijativu Europske komisije još 1988. sa svrhom podrške razvitku lokalnih zajednica i usmjeravanja europskih regija prema održivom razvitku. Program je tako podržao mjere zaštite okoliša, ekonomske, socijalne i kulturne mjere u ruralnim područjima, istovremeno čuvajući njihovu raznolikost. (Ćorić: 2000)

Istočna je Hrvatska ruralno područje u kojem djeluju četiri LAG-a koji su ravnomjerno raspoređeni i koji su obuhvatili sve općine i gradove na tome području: LAG Baranja, LAG Karašica, LAG Vuka – Dunav i LAG Strossmayer, ali i nekoliko organizacija civilnog društva (OCD-a) koje djeluju na području spomenutih LAG-ova ili su njihove članice.

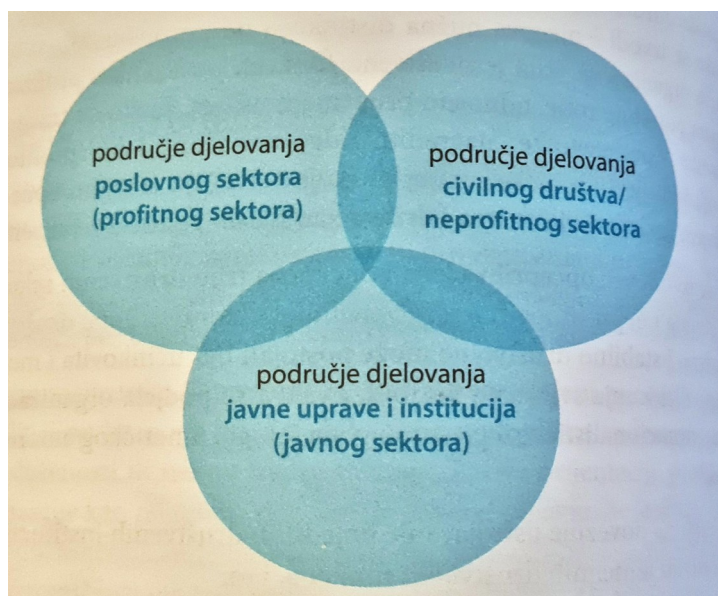
Neke od metoda istraživanja bile su komparativna analiza, deskriptivna analiza i dubinski intervjui s predstavnicima izabranih LAG-ova i OCD-a kako bi produbili istraživanje te dobili što kvalitetnije rezultate. U empirijskom dijelu rada utvrđeno je doprinose li zaista navedene organizacije općim ciljevima održivog razvitka.

Hipoteze istraživanja koje su potvrđene ili opovrgnute su: 1. „*Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) svojim djelovanjem pridonose ostvarivanju globalnih ciljeva za održivi razvitak (Strategic Development Goals, SDG)*”. 2. „*Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) na području istočne Hrvatske fokusirane su na realizaciju svih 17 globalnih ciljeva za održivi razvitak*”. 3. „*Misija i strateški ciljevi lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) i organizacija civilnog društva (OCD-a) u skladu su s globalnim ciljevima održivog razvitka*”. Sveukupno je dvadeset pitanja postavljenih u obliku intervjua predstavnicima LAG-ova i OCD-a. U završnome dijelu rada iznesena su stajališta i spoznaje do kojih se došlo prilikom izrade rada, a koji su ujedno i odgovori na postavljene hipoteze.

2. ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

Pojam *organizacija* u Hrvatskoj enciklopediji definiran je kao „*društveno kolektivno tijelo nastalo radi ostvarivanja određenih ciljeva; relativno ustaljena i po nekim načelima uređena skupina osoba okupljenih oko nekog socijalnog, političkog, kulturnog ili drugog programa (politička stranka, športski klub, kulturno-umjetničko društvo); skup država ili drugih međunarodnih pravnih subjekata sporazumno udruženih (UN, Međunarodna organizacija rada i sl.); ukupnost osoblja neke ustanove, poduzeća, kolektiva uopće, kao i organizacijska struktura njihove ukupne ili djelomične djelatnosti (radna organizacija, organizacija prodaje, organizacija gradilišta i dr.)*” (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje: 2021)

Općeprihvaćen je koncept triju društvenih sektora koji karakteriziraju demokratska društva: javni/državni sektor, privatni/profitni/poslovni odnosno tržišni sektor i građanski civilni/neprofitni ili treći sektor. Između njih mora postojati međusobno djelovanje, suradnja i partnerstvo jer stabilno društvo to zahtjeva i nužni su za rješavanje mnogih problema i društvenih pitanja koji su slikovito prikazani na sjecištima krugova na slici 1. Ta pitanja ne mogu se riješiti bez međusobne suradnje odnosno partnerstva između sva tri sektora.

Slika 1.: Međudjelovanje i suradnja između triju društvenih sektora
Izvor: preuzeto u cijelosti (Alfirević i sur., 2003: 31)

U ovome radu naglasak je na „trećem sektoru”, a baviti ćemo se organizacijama civilnog društva (u nastavku OCD), koje jesu organizacijske strukture, a čiji članovi imaju ciljeve i odgovornosti koje su od općeg interesa te koji djeluju kao posrednici između javnih vlasti i građana.

Civilno društvo dolazi od lat. riječi *civis* što znači - građanin. U najširem smislu predstavlja građane koji se organiziraju kako bi osvijestili nekakav problem ili potrebu u zajednici tako što se udružuju i rade na zajedničkom pronalasku rješenja za opće dobro i korist zajednice. Organizacije koje djeluju

u civilnom društvu zovemo *organizacije civilnoga društva*. Građani se, potaknuti potrebom za promjenom ili napretkom, mogu okupiti i osnovati jednu od najčešćih organizacija civilnog društva - udругu. Oni mogu djelovati i neformalno, odnosno kao pojedinci organizirani oko neke građanske inicijative. Neki od razloga, koji su raznovrsni, a zbog kojih se građani organiziraju su:

1. društveni problemi (npr. siromaštvo)
2. potrebe određene skupine građana ili marginalizirane skupine (npr. osobe s invaliditetom, osobe u socijalnoj potrebi, nacionalne manjine itd.)
3. zajednički interesi (npr. potrebno uređenje neke javne površine)

Najkraće rečeno - civilna društva predstavljaju skup građana koji se udružuju dobrovoljno radi zagovaranja svojih zajedničkih interesa. Neke od organizacija civilnog društva mogu biti: udruge, zaklade, fundacije, ustanove (vrtići, škole, knjižnice i sl.) te mjesni odbori. OCD u svoje aktivnosti često uključuju volontere, a to je uglavnom isto aktivno građanstvo koje želi i izaziva promjenu u svojoj lokalnoj zajednici i društvu. Često se za organizacije civilnog društva kaže da su socijalno „ljepilo” koje društvo drži zajedno.

„Važno je naglasiti da se pojam neprofitnih organizacija razlikuje od pojma civilnog društva. Osim nevladinih organizacija, ono uključuje i vjerske zajednice, političke stranke, sindikate, različite neformalne skupine unutar društva. Osnovne karakteristike civilnog društva su:

- ima vlastitu organizacijsku formu i strukturu;
- institucionalno je odvojeno od države;
- ne dijeli profit među svojim osnivačima, odnosno vlasnicima;
- fundamentalno je pod kontrolom svojih osnivača;
- članstvo u njima je dobrovoljno odnosno nije pravno obvezno.” (Smith, 2007: 27)

Ono po čemu je još civilno društvo karakteristično jesu vrijednosti i načela na kojima se temelji, a neka od njih su: dragovoljnost, sloboda udruživanja, solidarnost, filantropija (dobrotvornost), transparentnost, supsidijarnost, demokracija, poštivanje ljudskih prava i tolerancija.

Civilne organizacije pripadaju neprofitnom, nevladinom sektoru jer isti obuhvaća sve pojedince i organizacije „*koji pomažu da društvo (p)ostane zajednica odgovornih pojedinaca okrenutih prema osobnom/obiteljskom napretku, ali i napretku zajednice.*” (Pavičić, 2003: 15)

„Dvanaest osnovnih pojmova koji određuju društvenu ulogu/važnost neprofitnih organizacija: birokracija, društvene akcije; društvene mreže; društvene promjene; socijalni kapital; javno zagovaranje; lobiranje; okruženje; otuđenje; socijalizacija; solidarnost; zajednica.” (Alfirević i sur., 2013: 23)

Neprofitne organizacije su, najkraće rečeno, organizacije koje služe ostvarivanju javnog interesa, ali im osnovna svrha udruživanja i postojanja nije profit niti ostvarivanje istog. (Pavičić, J., 2003)

Dva su najčešća organizacijska oblika civilnog društva - zaklade i udruge, s time da su udruge najbrojniji oblik organizacija civilnoga društva.

„Zaklada je ustanova ili fond, neprofitna organizacija, sa svojstvom pravne osobe osnovana radi dugoročnih ciljeva za javno dobro, u humane, prosvjetne i kulturne svrhe, to je imovina koja služi ostvarivanju neke općekorisne ili dobrotvorne svrhe.” (Zakon o zakladama i fondacijama, NN 36/1995, 64/2001). Zaklade se razlikuju po različitim kriterijima: jesu li javne ili privatne, prema namjeni, po načinu financiranja, svojim programima i sl. Jedan od oblika zakladništva su i zaklade lokalnih zajednica čije je djelovanje usmjereno na poboljšanje kvalitete života u određenoj lokalnoj zajednici.

Zaklada, kao i udruga, je neprofitna organizacija koja se također mora pridržavati zakonskih propisa. Odnosno Zakona o zakladama i fundacijama, dok se udruge pridržavaju Zakona o udrugama. I udruge i zaklade imaju svoje registre u koje se upisuju nakon otvaranja. Statut je pravni temelj udruge kojim se definiraju ciljevi i djelovanje udruge, način financiranja i ostali bitni elementi za poslovanje navedenih neprofitnih organizacija. Razlika je ta da zaklada ne može djelovati i funkcionirati bez imovine dok udruga - može.

„Neke karakteristike neprofitnih organizacija su drugačiji pravni i porezni status, poteškoće u mjerenju *outputa*¹, financijska neovisnost o korisnicima, politički utjecaj, specifičan način rukovođenja i menadžmenta, volonterizam, djelovanje u svrhu javne koristi i drugo.” (Meler, 2003: 95)

Pozitivne strane neprofitnih organizacija su:

- djelomično izuzeće od poreza (profit do određene granice, a nakon nje se oporezuju);
- mogućnost dobivanja priloga;
- mogućnost dobivanja pomoći od različitih fondacija ili pojedinih gospodarskih subjekata npr. humanitarna udruga *Rijeka ljubavi* koja brine o socijalno ugroženima darujući namirnice/artikle;
- osjećaj doprinosa rješavanju problema unapređenja društva. (Meler, 2003)

1 *Output* (gotov proizvod, konačan rezultat nečijeg rada)

„Međunarodna klasifikacija neprofitnih organizacija razvrstava neprofitne organizacije po sljedećim skupinama:

- Skupina 1. Kultura i rekreacija
- Skupina 2. Obrazovanje i znanstveno-istraživački rad
- Skupina 3. Zdravlje
- Skupina 4. Socijalna skrb
- Skupina 5. Ljudska okolina
- Skupina 6. Razvoj lokalnih zajednica i stanovanja
- Skupina 7. Pravna zaštita i politika
- Skupina 8. Promicanje filantropije i volonterizma
- Skupina 9. Međunarodne aktivnosti
- Skupina 10. Religija
- Skupina 11. Poslovne i profesionalne asocijacije i sindikalne organizacije
- Skupina 12. Ostalo.” (Meler, 2003: 93)

2.1. Organizacije civilnog društva - osnovni pojmovi

Civilno društvo je sfera između države i privatnog sektora čije se djelovanje temelji na načelima pravednosti i tolerancije. Pojam „civilno društvo” prije svega podrazumijeva tzv. nevladine odnosno neprofitne organizacije. Kada govorimo o neprofitnom sektoru mislimo na pojedince i organizacije kojima je u cilju da društvo postane zajednica u kojoj isti ti odgovorni pojedinci rade na osobnom, ali i zajedničkom napretku zajednice. Organizacije civilnog društva udružuju se i zajednički djeluju u ostvarivanju nekog općeg dobra. (Alfirević i sur., 2013)

Prema vrsti organizacije pojavljuju se u dva osnovna oblika: „državne (javne) i nedržavne (privatne).” Javne organizacije osnovane su od strane države koja njima upravlja, a privatne organizacije osnivaju i vode građani prema prepoznatim izazovima u zajednici i prema zajedničkim ciljevima. Organizacije civilnog društva, kako je ranije navedeno, dijele se na profitne i neprofitne. Profitne organizacije najčešće pripadaju poslovnom (privatnom) sektoru koji za cilj ima stjecanje profita, odnosno povećanje kapitala. Neprofitne organizacije ne ostvaruju profit, a ukoliko ostvaruju, ulažu ga u zajednicu i društveno korisne stvari koje su u skladu s misijom i svrhom njihovog postojanja. (Pavičić: 2003)

Navesti ćemo neke od osnovnih pojmova potrebnih za razumijevanje načina na koji funkcioniraju civilna društva odnosno koji su usko vezani uz organizacije civilnoga društva i njihove misije:

- **„Aktivno građanstvo** - podrazumijeva građane koji su uključeni u različite inicijative i organizacije civilnog društva te koji se zauzimaju za rješavanje potencijalnih problema s kojima je suočena njihova zajednica.
- **Dionici** - osobe, skupine, institucije koje mogu postaviti zahtjev organizaciji, resursima ili rezultati rada društva utječu na njih. Zadovoljstvo dionika ključni je element za uspjeh svakog socijalnog programa. Dionici u programima socijalne politike su: građani, volonteri, korisnici, organizacije civilnog društva, lokalne vlasti, gospodarstvo, javne ustanove, vlada, mediji, stručnjaci, crkve i slično.
- **Filantropija** - dobrovoljan individualni čin ili grupno davanje s ciljem ulaganja u opće dobro. To se odnosi na individualne ili grupne donacije organizacijama (zakladama ili nevladinim organizacijama) koje upotrebljavaju ta sredstva kako bi postigle različite vrijedne ciljeve. „Opće dobro” može biti unaprijedeno kroz brojne raznolike aktivnosti, uključujući istraživanja, zdravstvo, obrazovanje, umjetnost, kulturu, otklanjanje siromaštva i sl., a sve s ciljem poboljšanja kvalitete života na selu, u zajednici ili zemlji.

- **Javni izvori** - uključuju državni proračun, proračune jedinica lokalne/područne (regionalne) samouprave te fondove Europske unije čija sredstva su planirana u državnom proračunu i proračunima jedinica lokalne/područne (regionalne) samouprave.
- **Javne politike** - odnose se na sadržaj političkog odlučivanja, odnosno tijek i sadržaj djelovanja Vlade u odnosu na rješavanje prepoznatih javnih problema, pri čemu u samom oblikovanju i provedbi sudjeluje niz aktera iz vladine i nevladine sfere, s lokalne, nacionalne, regionalne i međunarodne razine, optimalno uz otvorenost institucija vlasti, učinkovitu koordinaciju i promišljenu procjenu učinaka mogućih opcija prigodom planiranja i vrednovanja rezultata provedbe. Javne politike odnose se najčešće na društvena pitanja, odnosno sektor koji reguliraju te tako govorimo npr. o zdravstvenoj, obrazovnoj ili gospodarskoj politici. U procesu oblikovanja javnih politika, zainteresirana javnost koja uključuje i organizacije civilnog društva ostvaruje utjecaj putem javnog savjetovanja te javnog zagovaranja, što uključuje niz aktivnosti, od javnih rasprava, preko medijskih kampanja i izravnih građanskih akcija do lobiranja donositelja odluka.
- **Lokalna akcijska grupa** (u nastavku LAG) - LAG se formalno registrira kao udruga, a formira se od predstavnika triju sektora (javni, civilni, gospodarski) pri čemu je udio predstavnika javnog sektora manji od 50%. Teritorij LAG-a predstavlja zaokruženu i prepoznatljivu gospodarsku, društvenu i zemljopisnu cjelinu. Povezivanje susjednih lokalnih zajednica u partnerstvo za ruralni razvitak zasnovano je na zajedničkim obilježjima, resursima i interesima koje će promišljati, pripremati i provoditi strategiju lokalnog razvitka.
- **LEADER** - (kratica od fr. **Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale**) je način provedbe politike ruralnog razvitka Europske zajednice i sastavni dio europske politike ruralnoga razvitka. Pristup LEADER određuju sljedeći elementi: lokalne razvojne strategije, javno-privatno partnerstvo, pristup odozdo; višesektorski pristup izradi i provedbi strategije koji se temelji na interakciji različitih dioničkih skupina karakterističnih za određeno ruralno područje, inovativnost, suradnja, umrežavanje.
- **Neprofitni sektor** - obuhvaća organizacije koje primarno ne postoje radi ostvarivanja profita i djeluju u području kojeg nije uvijek moguće organizirati na komercijalnoj osnovi. Ako i ostvare dobit ne raspodjeljuju ju. Imaju vlastitu upravu, a u rad redovito uključuju volontere. Taj je pojam redovito rezerviran za organizacije koje pružaju različite javne usluge. Neprofitnost je povezana s povoljnim poreznim statusom glede djelovanja i mogućnosti primanja donacija kao porezno priznatih rashoda.

- **Neprofitni mediji** - dio civilnog društva koji nastaje samoorganiziranjem građanki i građana koji su uočili potrebu svoje zajednice za medijskim informiranjem te svojim građanskim, profesionalnim i volonterskim angažmanom žele pridonijeti zadovoljenju iste. Prvenstveni je cilj angažirati se na postizanju zajedničkog, općeg dobra, bez stvaranja profita. Programske sheme neprofitnih medija uključuju edukativne sadržaje, uključujući i medijsku pismenost, informiraju o radu organizacija civilnoga društva na ciljevima od općeg dobra, osnažuju građanke i građane za aktivno sudjelovanje u civilnom društvu, promiču volonterstvo i pluralizam ideja te afirmaciju potreba i gledišta marginaliziranih skupina. Znatan dio sadržaja kojima se neprofitni mediji često bave navedeni su u članku 9. Zakona o elektroničkim medijima kao programski sadržaji čije je objavljivanje od interesa za Republiku Hrvatsku. Takve medije naziva se neprofitnim medijima, nezavisnim medijima, medijima trećeg sektora, community ili participatory medijima te taktičkim medijima. Svaki od tih termina ima specifične karakteristike, i nije nužno zamjenski za druge. Na europskoj razini najviše se rabi izraz community i participatory medij, a u Hrvatskoj termin neprofitni medij.
- **Nevladine organizacije (NVO)** - su privatne neprofitne organizacije koje naglašavaju svoju odvojenost od vlade i vladinog utjecaja. Danas se ovaj pojam koristi za opisivanje rada organizacija koje se bave ljudskim pravima, zaštitom okoliša i sličnim temama kojima utječu na vlasti i na neki način korigiraju njihov rad. Glede poreznog statusa one su određene kao i neprofitne organizacije.
- **Održivi razvitak** - predstavlja gospodarski razvitak koji zadovoljava potrebe društva i ostvarivanja dobrobiti na kratki, srednji i dugi rok. Temeljen je na pretpostavci da treba udovoljiti potrebama društva, a da se pritom ne ugroze perspektive budućih generacija. Praktično, to znači stvoriti uvjete za dugoročni gospodarski razvitak uz očuvanje prirodnog okoliša.
- **Socijalno poduzetništvo (društveno poduzetništvo)** - način rješavanja društvenih problema primjenom poduzetničke metode, vodeći računa o održivom razvitku i primjenjujući sustav demokratskog donošenja odluka (uz solidarnost i uzajamnu pomoć).
- **Socijalne inovacije** - načini kreiranja novih ideja koje su usmjerene rješavanju nepodmirenih potreba; one su nove ideje (proizvodi, usluge i modeli) koje istodobno rješavaju socijalne potrebe (učinkovitije od postojećih alternativa) i stvaraju nove odnose i suradnju.

- **Socijalne usluge** - prema dokumentu Vijeća Europe (2007.) "Integrirane socijalne usluge u Europi", socijalne usluge obuhvaćaju sve usluge:
 - a) za koje se smatra da su od posebne važnosti za društvo u cijelosti
 - b) gdje osobna interakcija pružatelja i korisnika ima ključnu ulogu.

Korištenjem takve općenite definicije, usluge iz područja zdravstva, obrazovanja, profesionalne integracije i kulture također postaju dio slike izvan uobičajena tri djelokruga – dječjih vrtića, skrbi za starije osobe i različitih malih područja usluga za problematične skupine.” (Civilno društvo Istra - pojmovnik, n.d.)

- **Socijalni/društveni kapital** možemo definirati kao skup kulturnih odlika koje stvaraju i održavaju međusobno povjerenje i suradnju među članovima neke društvene zajednice. Društveni kapital je karakteristika „zdrave“ zajednice koja teži većoj efikasnosti, produktivnosti, blagostanju i u konačnici zadovoljstvu.
- **Supsidijarnost** - decentralizacija, uz naglašavanje prava i obveze subjektivne odgovornosti i samopomoći. Namjena je načela supsidijarnosti osigurati učinkovito donošenje odluka na razini što bližoj građanima. Viša socijalna jedinica može pomoći nižoj socijalnoj jedinici samo onda ako se ova ne može više pouzdati u svoje resurse. Ovo se načelo suprotstavlja državnom paternalizmu, kada država preuzima sve obveze koje bi pojedinci ili lokalne razine mogli bolje obaviti i s manje troškova.
- **Volontiranje** - predstavlja dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje (Zakon o volonterstvu, Narodne novine 58/2007.). Definicija pojma volontiranje u zemljama EU kreće se od „aktivnosti koja zahtijeva korištenje vremena bez naknade“ preko „osobne spontane aktivnosti“ do „dobrovoljnog rada“. Bez obzira na različite tradicije i kulturološke prilike, volontiranje se može definirati kao aktivnost koja se poduzima po slobodnoj volji, korisna je drugima i osobi koja se njome bavi, a nije prvenstveno motivirana financijskim postignućem.
- **Treći sektor** - (civilni sektor, neprofitni sektor) je treće područje koje, pored države i privatnog *biznisa* utječe na razvitak društva. Razvoj se legitimira otvorenošću, konkurentnošću i ravnopravnošću svih inicijativa. Jasno, sektori su međuovisni i povezani. Dominacija jednog sektora nad drugim znači neravnotežu razvitka društva. Povoljniji porezni status bitno je obilježje organizacija koje pripadaju ovom sektoru.

- **Javno zagovaranje** - jedna je od najvažnijih uloga neprofitnih organizacija stvaranje potpore pojedincima, skupinama, projektima i idejama, blisko je lobiranju, odnosno utjecaju koji pojedinci ili skupine nastoje ostvariti osobnom intervencijom. Kada netko govori, djeluje ili posreduje u korist nekoga drugoga, u pravilu slabijeg (npr. siromašnih, osoba s teškoćama u razvitku itd.).

Većina je ovih pojmova i aktivnosti rezultat identificiranja pojedinaca i neprofitnih organizacija s problemima i situacijama s kojima su se oni ili njihovi korisnici, suradnici i sl. našli u svakodnevnom životu te se takav pristup naziva solidarnošću. (Alfirević i sur., 2013).

Danas se na civilno društvo gleda kao na ravnopravnog sudionika u promišljanju i suodlučivanju o pitanjima koja su od važnosti za građane, primjerice o zaštiti okoliša, recikliranju otpada, uključivanju marginaliziranih skupina, o pitanju ravnopravnosti spolova itd.

Ono što je specifično za neprofitni sektor koji se ubrzano razvija i uključuje mnogobrojne neprofitne organizacije jest potreba za pregledom njihovog rada i rezultata. Obzirom da većina koristi ograničena financijska sredstva javlja se potreba za kontrolom sredstava, ali i kontrolom aktivnosti kao sastavnim dijelom planiranja - u smislu optimizacije financijskih i ljudskih resursa u provedbi planiranih aktivnosti, a kako bi to bilo uspješno, važno je imati „*Strateški plan*”. Strateškim se planom organizacija vodi i ostvaruje sve što je potrebno prema planiranom razdoblju, a kontrola provjerava je li to ostvareno. „Kontrola se sastoji od nekoliko faza:

- 1) određivanje mjernih veličina i ključnih područja djelovanja
- 2) postavljanje standarda
- 3) mjerenja postignutih rezultata
- 4) usporedbe planiranih i ostvarenih rezultata uz evidenciju odstupanja između navedenih veličina te provedbe korektivnih akcija.

Kontrola utvrđuje ide li organizacija u dobrome smjeru, a evaluacija se oslanja na konačne rezultate odnosno preispituje uspješnost radi izmjene postojećeg plana ili izrade plana za neko od budućih razdoblja.” (Alfirević i sur., 2013: 278).

2.2. Zakonski okviri organizacija civilnog društva u RH

Različita zakonodavstva različito obrađuju pojam neprofitnog udruživanja građana, ali očigledno je da su formiranje i rad takvih organizacija mogući samo u demokratskom društvu koje podržava i priznaje, odnosno poštuje volju građana i pojedinaca za udruživanjem radi ostvarenja zajedničkih interesa.

Institucionalni okviri koji podupiru razvitak civilnoga društva i međusektorsku suradnju u Hrvatskoj su: Ured Vlade RH za udruge, Nacionalna zaklada za razvitak civilnoga društva, Savjet za razvitak civilnoga društva i Gospodarsko-socijalno vijeće.

U Hrvatskoj se većina neprofitnih organizacija smatra udrugama građana, koje su regulirane Zakonom o udrugama koji je na snazi od 2014. godine. Za registraciju dovoljno je proći proceduru koju propisuje Središnji državni ured za upravu.

„Godine 2014. donesen je Zakon o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija te je stupio na snagu 1. siječnja 2015. godine. Navedenim Zakonom određuje se financijsko poslovanje, računovodstvo te njihov nadzor. Donesena su tri pravilnika za neprofitne organizacije:

- Pravilnik o neprofitnom računovodstvu i računskom planu;
- Pravilnik o izvještavanju u neprofitnom računovodstvu;
- Registar neprofitnih organizacija i posljednji Pravilnik o sustavu financijskog upravljanja i kontrola, izradi i izvršavanju financijskih planova neprofitnih organizacija.” (Ministarstvo financija 1, n.d.:n.p.)

„Upis u Registar obavezan je za sve pravne osobe koje su sukladno čl. 2. st. 1. Zakona obveznici primjene Zakona, a to su: domaće i strane udruge i njihovi savezi, zaklade, fundacije, ustanove, umjetničke organizacije, komore, sindikati, udruge poslodavaca, sve druge pravne osobe kojima temeljni cilj osnivanja i djelovanja nije stjecanje dobiti, za koje iz posebnih propisa proizlazi da su neprofitnog karaktera.“ (Ministarstvo financija 1, n.d.:n.p.)

„Upis u Registar neprofitnih organizacija uvjet je za dobivanje sredstava iz državnoga proračuna, proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i drugih javnih izvora (čl. 34. st.5. Zakona). Ovo se ne odnosi na političke stranke i vjerske organizacije. (čl. 34. st. 6. Zakona).“ (Djurkinjak, 2014: 10)

Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvitak civilnog društva iz 2012. godine izjavljuje: “Imajući u vidu izazove koji proizlaze iz suvremenih odnosa u međunarodnom okruženju, kao i potencijal civilnoga društva da se djelotvorno uključi u njihovo rješavanje, strateški je cilj Vlade stvarati preduvjete za aktivan doprinos OCD-a kao vjerodostojnog i

neophodnog partnera u provedbi ciljeva vanjske politike kroz mehanizme prevencije, razrješavanja ili upravljanja regionalnim i/ili globalnim procesima, kao i aktivnu ulogu OCD-a u procesu pristupanja te članstva u EU te uključivanje OCD-a u procese djelovanja RH u međunarodnoj razvojnoj suradnji.” (Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvitak civilnog društva od 2012.-2016., 2012: n.p.)

Prema tumačenju *Europskoga centra za neprofitno pravo (European Center for Not-for-Profit Law)*, koje prenosi *Ured za udruge Vlade RH*, udruge u Hrvatskoj mogu obavljati bilo koju gospodarsku djelatnost utvrđenu Statutom, a koja nije u suprotnosti sa zakonodavstvom RH, ali je pri tome potrebno proučiti zakone koji reguliraju djelatnosti kojima se udruga želi baviti. Udruge ne podliježu oporezivanju sve dok porezna uprava ne utvrdi drukčije; ne smiju stjecati ni raspodjeljivati dobit svojim članovima već financijska sredstva koristiti isključivo za financiranje svoje djelatnosti, za isplaćivanje plaća, honorara i naknade različitih troškova svojim članovima. Udruga smije obavljati gospodarsku djelatnost, ali ne smije konkurirati obrtima i trgovačkim društvima koji su registrirani za te djelatnosti. (Alfirević i sur., 2013)

3. ODRŽIVI RAZVITAK

3.1. Pojam *održivi razvitak*

Pojam „održivost” u početku se odnosio na prinose i očuvanje obnovljivih resursa u domeni šumarstva i poljoprivrede, s idejom da definira ekonomiju koja je u ravnoteži s osnovnim ekološkim sistemima. (Grober, 2007). Osnovna ideja *održivosti* sadržana je u potrebi za smanjenjem, ali i sprječavanjem štetnih ljudskih i industrijskih praksi u svijetu razvijanjem novih procesa koji će izbalansirati ekonomske, ekološke i društvene ishode.

Ideja održivog razvitka u globalnom se diskursu spominje ranih osamdesetih godina 20. stoljeća, da bi ga 1987. godine promovirala Svjetska organizacija za životnu sredinu i razvitak u dokumentu „Naša zajednička budućnost” kao „razvitak koji zadovoljava potrebe današnjice ne ugrožavajući buduće generacije u zadovoljenju svojih osobnih potreba” (WCED 1987: 43). Taj je izvještaj potaknuo javnu raspravu o problemima ugroženosti planete i da koncept održivog razvitka na jedan način postane i politički usmjeren koncept. Održivost se tiče dugoročnih planova i vizija za budućnost cijelog svijeta i ekonomskog, prirodnog i kulturnog okruženja, a upravljanje tim principima razvitka na svim nivoima, kao i odnos čovjeka s prirodom nalazi se u samoj srži onoga što nazivamo *održivost*. (Dragičević-Šešić i sur., 2014)

Službena politika EU nastoji promišljati korporacijsku društvenu odgovornost. Kako bi to postigla, EU sugerira da poslovni objekti trebaju prihvatiti održive poslovne načine djelovanja. „Možemo reći da poslovanje djeluje na održiv način ako:

1. je financijski uspješno
2. prijateljski raspoloženo prema okolišu i
3. društveno odgovorno.

Treća se komponenta obično odnosi na zaštitu i promociju ljudskih prava.” (Jalšenjak i Krkač 2016: 17)

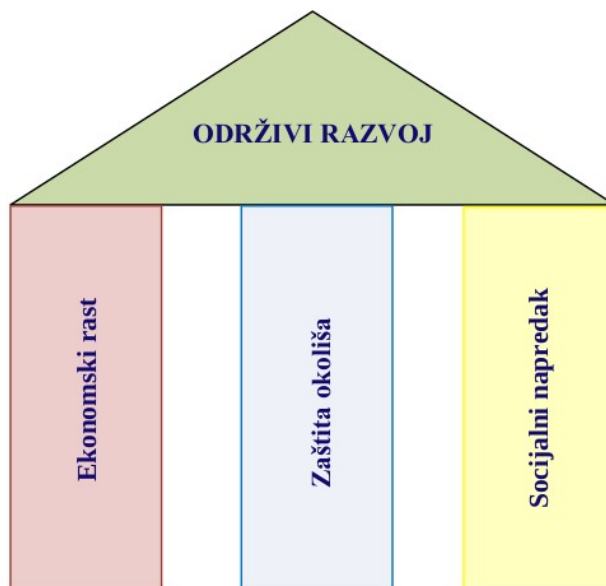
Obično održivi razvitak vežemo za ekološke okvire, pitanja ekološke degradacije i devastacije, stoga kažemo da su ekološki problemi kamen temeljac održivog razvitka.

U suvremenom kontekstu, održivi se razvitak može podijeliti na tri jednako bitna djela:

1. Održivost životne sredine
2. Ekonomska održivost
3. Društveno - politička održivost.

- Ekonomska održivost odnosi se na ekonomski rast, npr. očuvanje financijske stabilnosti, stabilnost cijena te stvaranje poticajnog okruženja za investiranje i inovacije.
- Okolišna održivost fokusirana je na održavanje okoliša, misleći pritom na obnovljive izvore i produktivnost istovremeno čuvajući biloške i prirodne resurse.
- Društvena održivost naglašava važnost očuvanja zaposlenosti, odgovornost i jednakost pri donošenju odluka poštujući načela demokracije kao i odgovornu prilagodbu promjenama (demokratskim, strukturalnim).

Stupovi održivog razvitka shematski se mogu prikazati slikom 2.

Slika 2.: Stupovi održivog razvitka
 Izvor: preuzeto u cijelosti (Črnjar i Črnjar, 2009: 82)

Koncept održivog razvitka predočen je s tri stupa (slika 2.), gdje možemo uvidjeti osnovni problem upravljanja razvitkom - nedostatak cjelovitog pristupa (horizontalnog). Imamo samo sektorski pristup koji eventualno omogućuje multidisciplinarnu suradnju među strukama, ali razvojne aktivnosti nisu skroz povezane. Prema ovom prikazu, svi segmenti jednako su važni u kontekstu održivog razvitka. (Kordej-De Villa i sur., 2009)

„Održivi razvitak jedan je od temeljnih izazova suvremenog doba, naglašava povezanost ovih triju dimenzija i njihovu komplementarnost. Bavljenje njime nameće tehnički-tehnološki i opći društveni razvitak, a pred pojedincima (društvima, državama, civilnim sektorima) stoji sistemski razvitak svijesti o tome da je neophodno da ne potrošimo sva dobra u ovome trenutku već da ih na neki način očuvamo kako bismo bili odgovorni i osigurali izvjesnu budućnost.” (Dragičević-Šešić i sur., 2014: 120)

U Strategiji održivog razvitka Republike Hrvatske istaknute su sastavnice na kojima se temelji koncept održivog razvitka: ekonomska, socijalna i sastavnica okoliša kao prirodnog dobra. Ukazuje se na važnost poštivanja načela demokracije, ravnopravnosti spolova, socijalne pravde i solidarnosti, zakonitosti, poštivanje prava čovjeka te očuvanje prirodnih dobara, kulturne baštine i okoliša koje pridonose očuvanju Zemlje za održavanje života u svojoj raznolikosti. (Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske, 2009)

3.2. UN agenda 2030. - globalni ciljevi održivog razvitka do 2030.

U prijašnjim je poglavljima spomenuto da je „ideja o održivom razvitku - razvitku koji osigurava blagostanje, omogućuje gospodarski razvitak uvažavajući potrebe svih ljudi te čuva okoliš - istaknuta još 1987. godine u UN-ovom izvještaju *Naša zajednička budućnost*. Od tada je organiziran niz globalnih događanja, počevši od najpoznatijeg sastanka na vrhu vodećih ljudi zemalja članica UN-a u Rio de Janeiru 1992. godine. Postavlja se pitanje je li moguć razvitak u skladnom odnosu gospodarstva, društva i prirode ili je to utopija i jesmo li se u 30 godina približili ili udaljili od njegovog ostvarivanja? Procjenjuje se da na globalnoj razini 20% najbogatijih koristi 85% resursa, a proizvodi 90% otpada i emisija. To nam pokazuje da nismo ni blizu ravnoteži između navedenih načela održivog razvitka. Dakle, promjena prema održivosti više nije samo poželjna već i nužna.” (ODRAZ - Održivi razvitak zajednice Udruga gradova u RH, Brošura GCOR 2021: 1)

Države članice Ujedinjenih naroda u rujnu 2015. godine usvajaju program „Promijeniti svijet: program održivog razvitka do 2030. (Agenda 2030) sa željom okončavanja siromaštva, zaštite planeta, osiguranja zaštite ljudskih prava i zajamčenog napretka za sve. Obvezale su se do 2030. godine postići 17 ciljeva održivog razvitka koji daju odgovor na prepoznate globalne izazove u različitim područjima. Polazna je postavka da su ti ciljevi međusobno povezani i međuovisni te da je za njihovo postizanje nužna uključenost svih dionika. U njihovoj provedbi treba uzeti u obzir specifične prilike, uvjete i mogućnosti u različitim dijelovima planeta. Treba prepoznati prioritetna područja djelovanja u svakoj državi, sagledati moguće načine doprinosa održivom razvitku i uloge pojedinih dioničkih skupina, načine provedbe savjetodavnih procesa i uključivanja ranjivih skupina, kako nitko ne bi bio zapostavljen. Potrebna je međusektorska koordinacija na svim razinama kod oblikovanja i provedbe strategija odnosno praćenja ostvarivanja ciljeva.

„Akcijski plan UN-a sa 17 ciljeva je prvi globalni sporazum za održivi razvitak i očuvanje našeg planeta. Usvojeno je 17 pojedinačnih ciljeva, ali oni su međusobno povezani (slika 3.). Primjerice, ne možemo se boriti protiv siromaštva ako se ujedno ne borimo i protiv klimatskih promjena koje

utječu na globalnu opskrbu hranom.” (ODRAZ - Održivi razvitak zajednice Udruga gradova u RH, Brošura GCOR 2021: 1)

„Globalni ciljevi se sastoje od četiri cilja s područja okoliša, osam društvenih ciljeva i četiri cilja s područja gospodarstva. Koji od ciljeva su relevantni za pojedinu državu, ovisi primjerice o njenom zemljopisnom položaju, gospodarskoj razvijenosti, stupnju društvene pravednosti i jednakosti, njezinoj povijesti i drugim čimbenicima.

Za definiranje i postizanje ciljeva, i ono najvažnije, stvaranje održivog društva, potreban je dijalog, komunikacija i međusobno razumijevanje. Potrebna je suradnja svih aktera društva, ali i istinska želja svakog od nas za pozitivnim promjenama. Zaštita okoliša samo je jedna od tri sastavnice održivog razvitka. Donositelji odluka bi svakako trebali dobro poznavati Globalne ciljeve održivog razvitka, kako bi ih na odgovarajući način prilagodili našim uvjetima i uklopili u strategije, programe i planove razvitka, bilo da se radi o ukupnom razvitku ili pojedinim razvojnim sektorima. Za provedbu ciljeva održivog razvitka, potrebni su politička volja, snažne institucije i znatna ulaganja, uključujući korištenje novih mehanizama i instrumenata održivog financiranja.” (ODRAZ - Održivi razvitak zajednice Udruga gradova u RH, Brošura GCOR 2021: 1-6)

Globalni ciljevi održivog razvitka koji se nalaze na slici 3.:

- **CILJ 1. SVIJET BEZ SIROMAŠTVA**
(Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima)
- **CILJ 2. SVIJET BEZ GLADI**
(Okončati glad, postići sigurnost u opskrbi hranom, unaprijediti kvalitetu prehrane i promovirati održivu poljoprivredu)
- **CILJ 3. ZDRAVLJE I BLAGOSTANJE**
(Promovirati zdrav život i dobrobit svih ljudi, svih životnih dobi)
- **CILJ 4. KVALITETNO OBRAZOVANJE**
(Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje za sve te promovirati mogućnost cjeloživotnog učenja)
- **CILJ 5. RODNA RAVNOPRAVNOST**
(Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojčice)
- **CILJ 6. ČISTA VODA I SANITARNI UVJETI**
(Osigurati sanitarne uvjete i pristup pitkoj vodi za sve)
- **CILJ 7. PRISTUPAČNA ENERGIJA IZ ČISTIH IZVORA**
(Osigurati pristup pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve)

- **CILJ 8. DOSTOJANSTVEN RAD I EKONOMSKI RAST**
(Promovirati inkluzivni i održivi ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve)
- **CILJ 9. INDUSTRIJA, INOVACIJE I INFRASTRUKTURA**
(Izgraditi izdržljivu infrastrukturu, promovirati održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost)
- **CILJ 10. SMANJENJE NEJEDNAKOSTI**
(Smanjiti nejednakost između i unutar država)
- **CILJ 11. ODRŽIVI GRADOVI I ZAJEDNICE**
(Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, izdržljivim i održivim)
- **CILJ 12. ODGOVORNA POTROŠNJA I PROIZVODNJA**
(Osigurati modele održive potrošnje i proizvodnje)
- **CILJ 13. ODGOVOR NA KLIMATSKE PROMJENE**
(Poduzeti hitne akcije u suzbijanju klimatskih promjena i njihovih posljedica)
- **CILJ 14. OČUVANJE VODENOG SVIJETA**
(Zaštititi i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse)
- **CILJ 15. OČUVANJE ŽIVOTA NA ZEMLJI**
(Održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i spriječiti daljnji gubitak biološke raznolikosti)
- **CILJ 16. MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE**
(Promovirati miroljubiva, inkluzivna i pravedna društva)
- **CILJ 17. PARTNERSTVOM DO CILJEVA**
(Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvitak)

Slika 3.: Globalni ciljevi održivog razvitka i njihova međusobna povezanost
Izvor: preuzeto u cijelosti (ODRAZ, Brošura GCOR 2021: 3)

3.2.1. Praćenje ciljeva na globalnoj razini

„Svaka zemlja treba odabrati komplementarne nacionalne pokazatelje te definirati odgovornosti dionika za postizanje ciljeva. Upravo definiranje mjerljivih pokazatelja, koji najbolje odgovaraju potrebama pojedine države i sposobnosti za prikupljanje i analizu podataka, treba biti okosnica za provedbu i praćenje napretka ostvarivanja ciljeva. Ujedinjeni narodi su osnovali Politički forum o održivom razvitku na visokoj razini s ciljem praćenja provedbe ciljeva. Svake godine na zasjedanju Foruma, države članice predstavljaju svoj ‘Dobrovoljni nacionalni pregled’ o aktivnostima i doprinosu ostvarenju ciljeva održivog razvitka. Hrvatska je svoj Pregled objavila 2019., međutim, u tekstu nisu spomenute specifične mjere poduzete za doprinos ostvarenju ciljeva, osim najave Nacionalne razvojne strategije koja bi trebala na strateški način prihvatiti smisao i ciljeve Programa za održivi razvitak 2030. Nacionalna strategija je u međuvremenu usvojena.” (ODRAZ - Održivi razvitak zajednice Udruga gradova u RH, Brošura GCOR 2021: 27)

3.3. Održivost i etika

„Bitna mjera uspjeha ekonomije nije uopće proizvodnja i potrošnja, već priroda, doseg, kvaliteta i kompleksnost ukupne zalihe kapitala, uključujući tu i stanje ljudskih tijela i umova.” (Boluding, 1966: 9-10)

Nova etika održivosti, prema Načelima održivoga društva, oslanja se, između ostalog, na sljedeće vrijednosti i uvjerenja:

- „Svako ljudsko biće, dio je zajednice života koja se sastoji od svih živih bića. Ta zajednica povezuje sva ljudska društva, sadašnju i buduće generacije, čovječanstvo i ostalu prirodu.
- Svaka životna forma zahtijeva poštovanje neovisno od njezine vrijednosti za ljude. Ljudski razvitak ne smije ugrožavati integritet prirode i opstanak drugih vrsta.
- Svatko bi trebao preuzeti odgovornost za svoj učinak na prirodu. Ljudi bi trebali čuvati ekološke procese i bioraznolikost te koristiti resurse štedljivo i efikasno, pazeći da korištenje obnovljivih resursa bude održivo.
- Raspodjela koristi i troškova korištenja resursa između različitih zajednica, interesnih skupina, između siromašnih i bogatih regija te između sadašnje i budućih generacija treba biti pravedna. Svaka generacija treba ostaviti budućoj svijet koji je najmanje isto tako različit i produktivan kao onaj koji je naslijedila. Razvoj jednog društva ili generacije ne bi smio ograničiti mogućnosti drugih društava i generacija.
- Zaštita ljudskih prava i prava ostalog dijela prirode jest svjetska odgovornost koja transcendirira sve kulturološke, ideološke i geografske granice. Ta odgovornost je ujedno individualna i kolektivna.” (Jalšenjak i Krkač, 2016: 255)

Ova načela prikazuju na čemu bi poslovna etika i etika *održive osobne potrošnje* trebala počivati.

Paul Hawken obuhvatio je temelje etike održivog poslovanja još 1993. godine te tvrdi da je održivo poslovanje ono koje:

- „Zamjenjuje nacionalno i internacionalno proizvedene proizvode proizvodima koji su stvoreni na lokalnoj i regionalnoj razini.
- Preuzima odgovornost za njihove učinke u prirodi.
- Ne treba egzotične izvore kapitala da bi rastao i razvijao se.
- Angažira se u proizvodnim procesima koji su humani, vrijedni, dostojanstveni i donose intrinzično zadovoljstvo.
- Stvara proizvode koji su trajni i pružaju dugoročnu korisnost te čije konačno odlaganje neće biti štetno za buduće generacije.
- Kroz edukaciju pretvara potrošače u klijente.” (Jalšenjak i Krkač, 2016: 256)

Shironoku Morohasia, tada predsjednik Mitsubishi Corporation, za kojeg se može reći da predstavlja polazište kasnije ideje o društveno odgovornom poslovanju (DOP) kaže: „Smatramo da poduzeće ne može opstati ako njegovo ekološko djelovanje ne zaslužuje povjerenje i poštovanje društva”. (Schmidney, 1995: 10)

„Možemo zaključiti da problemi održivosti, kao i njihova rješenja, uvelike ovise o tome kako gledamo na svijet u kojem živimo, uzevši u obzir pri tome odgovornost koju osjećamo prema budućim generacijama do brige za očuvanje egzistencije drugih bioloških vrsta s kojima postojimo dugi niz godina kroz povijest zemlje. U konačnici, to su duboka pitanja etičke naravi koja traže od svakog pojedinca da se preispita na određeni, ozbiljan način i preuzme odgovornost za svoje odluke, izbore i postupke, kao građanin, poslovan čovjek i potrošač.” (Jalšenjak i Krkač, 2016: 279)

„Neke od ideja kako senzibilirati i ekološki osvjestiti, ne samo velike korporacije i zagađivače već i javnost općenito:

1. odgoj od djetinjstva za brigu o okolišu;
2. jasno oblikovanje skupa dužnosti koje svi prema okolišu imamo;
3. ukazivanje na ekološke katastrofe koje će se dogoditi ukoliko se ne osvijestimo i ne počnemo djelovati;
4. raspitivanje o porijeklu proizvoda koje koristimo te nekorištenje onih koji ne odgovaraju određenom ekološkom standardu.” (Jalšenjak i Krkač, 2016: 286)

3.4. Koncepti održivog razvitka

Dva pristupa koja pokušavaju naći rješenje za usklađivanja komponenti održivog razvitka su:

1. „koncept optimalnosti
2. koncept postojanosti” (Munasinghe, 2004: 20)

3.4.1. Koncept optimalnosti

„Pristup temeljen na optimalnosti koristi se u ekonomskim analizama kao kriterij maksimalizacije blagostanja ili korisnosti, pod uvjetom da ukupno blagostanje dugoročno neopada. Obično je mjerena kao neto korist od ekonomskih aktivnosti, odnosno kao razlika između ukupnih koristi i troškova. Međutim, složeniji modeli u analizu uključuju okolišne i društvene varijable poput okolišnih eksternalija, održivosti ekosustava, utjecaja projekta na zdravlje ljudi i sl. Ali, zbog teškoća koje se pojavljuju kod mjerenja neekonomskih varijabli, onemogućen je prikaz stvarnoga stanja. Optimalna putanja rasta blagostanja jest ona koja maksimalizira ekonomski *output*, a da pritom prirodni i društveni resursi ostanu nepromijenjeni, što je u stvarnosti nemoguće zbog međusobne snažne korelacije među tim resursima.

U konceptu optimalnosti postoje dva koncepta:

- 1) **Koncept „jake održivosti”** koji je koncentriran na očuvanje svakog oblika resursa (prirodnog, materijalnog, socijalno-kulturnog, ljudskog)
- 2) **Koncept „slabe održivosti”** prema kojem treba poticati sva djelovanja koja dovode do povećanja ukupnog kapitala, što se lako može izraziti u novcu. Ovaj koncept podrazumijeva da je gospodarski razvitak preduvjet zaštiti okoliša iako je očigledno da upravo gospodarski razvitak najviše degradira okoliš.

Koncept jake održivosti ima malo pristaša među političarima, jer bi on značio radikalne promjene odnosa čovjeka prema okolišu, odnosno smanjenje ekonomske aktivnosti uz pad profita. Postojanje suprotnih mišljenja je razumljivo, jer nije lako klasični model optimalnosti uklopiti u ekološke ciljeve kao što je očuvanje bioraznolikosti ili socijalne kao što je smanjenje siromaštva.

Dakle, potrebno je za ekološku i društvenu analizu koristiti neekonomske indikatore koji ukazuju na stupanj degradacije okoliša, broj siromašnih i druge neekonomske aspekte.” (Munasinghe, 2004: 20-30)

3.4.2. Koncept postojanosti

Koncept postojanosti je „pristup fokusiran primarno na održavanje kvalitete života odnosno zadovoljavanje potreba okoliša, društva i ekonomije. On favorizira postojani rast, ali bez nužne ekonomske maksimalizacije. Postoji spremnost da se povećani ekonomski output žrtvuje u korist zdravlja ekosustava i kulturno-socioloških veza među ljudima, odnosno da se djeluje mnogo ispod granica društvene i ekonomske održivosti, dakle u području manjeg rizika po društvo i okoliš. Ekonomska postojanost pak iziskuje da razina mogućnosti potrošnje pojedinca ne padne ispod granice minimuma odnosno da se uopće ne smanjuje.” (Karoglan Todorović i Skala 2000: 31) Koncept postojanosti posvećuje veću pažnju klasičnim društvenim normama koje su kroz povijest pomogle održanju okoliša, naravno i društva. Dakle, prati se stanje sustava zbog prevencije štetnog djelovanja jednog na druge aspekte.

Ovaj pristup podržava podjednako održavanje svih oblika kapitala kao jedan od načina da se smanji osjetljivost okoliša i čovjeka na negativne događaje koje si međusobno stvaraju i tako utječu jedni na druge, da se reduciraju nepovratne štete i da se održi obnovljivost zdravlja i organizacije prirodnih sustava i resursa.

3.5. Upravljanje održivim razvitkom

„Upravljanje održivim razvitkom implicira problematiku institucionalizacije održivog razvitka u javnim politikama. Naime, upravljanje održivim razvitkom obilježeno je interdisciplinarnošću, prostorom ili teritorijem te različitim sektorima. Upravljanje održivim razvitkom znači uložiti određene napore kako bi se postojeće stanje poboljšalo ili unaprijedilo u kvalitativnom smislu te kako bi u nekom budućem vremenu razvitak bio održiv. To podrazumijeva permanentno praćenje stanja u prirodi, okolišu, društvu i ekonomiji na temelju odabranih pokazatelja koji tada postaju indikatori upravljanja održivim razvitkom.” (Kordej-De Villa i sur., 2009: 95)

Pri upravljanju bilo kojim od izvora odnosno resursa postoje neka opća pravila kojih se moramo držati (Tablica 1.). Obzirom na količinu konzumacije nekog od resursa i trenutno stanje okoliša iz kojeg taj izvor izvlačimo, možemo odrediti je li razvitak na temelju istog resursa održiv.

Tablica 1. Odnos potrošnje obnovljivih resursa, stanja okoliša i održivosti

Potrošnja obnovljivih resursa	Stanje okoliša	Održivost
Više negoli je priroda u stanju obnoviti	Propadanje okoliša	Nije održivo
Onoliko koliko je priroda u stanju obnoviti	Ravnoteža okoliša	Relativna stabilnost, ali i stagnacija
Manje negoli je priroda u stanju obnoviti	Obnavljanje okoliša	Ekološki održiv razvitak

Izvor: preuzeto u cijelosti (Jalšenjak i Krkač, 2016: 291)

Organizacije koje provode međusektorsku suradnju, doprinose održivom razvitku te služe kao primjer dobre prakse ćemo proučiti u idućem poglavlju, riječ je o „*lokalnim akcijskim grupama*” poznatijima pod skraćenicom LAG.

4. LOKALNA AKCIJSKA GRUPA (LAG) - PRIMJER ODRŽIVOG

RAZVITKA

Lokalna akcijska grupa, u nastavku LAG je „partnerstvo između predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora ruralnog područja osnovano u svrhu izrade i provedbe lokalnih razvojnih strategija regije, a članovi LAG-a mogu biti fizičke ili pravne osobe.” (Tillemann i Timmo, 2015: 10)

“U skladu s Uredbom (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća (članak 32.) lokalni razvitak pod vodstvom zajednice provodi se kroz LRS² čiju potporu u okviru Programa ruralnog razvitka, u slučaju LEADER-a³, odobrava Upravljačko tijelo. LRS izrađuju LAG-ovi čiji je cilj, prema njihovim statutima, ruralni razvitak, i koji ispunjavaju sve zahtjeve da budu osnovani kao LAG.” (Tillemann i Timmo, 2015: 10)

“Prema Uredbi (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća, članak 34. stavak 3., zadatci lokalnih akcijskih grupa trebali bi obuhvaćati sljedeće:

- a) izgradnju kapaciteta lokalnih dionika za razvitak i provedbu operacija, uključujući podržavanje njihovih kapaciteta vođenja projekata;
- b) izradu nediskriminirajućeg i transparentnog postupka odabira i objektivnih kriterija za odabir operacija, kojima se izbjegava sukob interesa i osigurava da su barem 50% glasova u odlukama o odabiru dali partneri koji nisu javna tijela, te kojima se omogućuje odabir prema pisanom postupku;
- c) osiguravanje koherentnosti sa strategijom CLLD-a⁴ pri odabiru operacija, određujući prioritet prema razini njihova doprinosa postizanju ciljeva i fokusa te strategije;
- d) pripremu i objavu poziva na natječaj ili utvrđivanje tekućeg postupka podnošenja projekata, uključujući definiciju kriterija za odabir;
- e) primanje i ocjenjivanje prijave za potporu na razini LAG-a;
- f) odabir operacija i određivanje intenziteta potpore i, gdje je to primjenjivo, predlaganje prijedloga tijelu odgovornom za konačnu potvrdu ispunjavanja uvjeta;
- g) praćenje provedbe LRSi operacija za koje se dodjeljuje potpora, te izvršavanja određenih aktivnosti evaluacije povezanih s tom strategijom.” (Tillemann i Timmo, 2015: 10)

LAG-ovi moraju poštivati pravilo koje kaže da „na razini donošenja odluka, niti javni sektor, kako ga definiraju nacionalna pravila, niti ijedna interesna skupina ne smiju predstavljati više od 49%

2 LRS - Lokalna razvojna strategija

3 LEADER - Liaisons entre Actions de Développement de l'Economie Rurale (vidi str. 12.)

4 CLLD - Lokalni razvitak pod vodstvom zajednice (eng. Community-Led Local Development)

glasačkih prava (članak 32. stavak 2. točka (b) Uredbe o zajedničkim odredbama). Pravilo od 49% temeljno je načelo pristupa LEADER već duže vrijeme, a svrha mu je osigurati da partnerstva budu ono što tvrde da jesu - stvarna partnerstva u kojima svaki član ima priliku utjecati na odluke, a ne dodaci postojećih struktura i organizacija.

Zahtjeve za LAG-ove, uključujući pravila iz statuta, članstvo, upravljanje, vrijeme postojanja i područje navodi Ministarstvo poljoprivrede u odgovarajućem pravilniku.” (Tillemann i Timmo, 2015: 10)

4.1. Hrvatski zahtjevi za LAG

Zahtjevi hrvatskog zakonodavstva za LAG-ove (statut, članstvo, područje, postupak donošenja odluka, itd.) su sljedeći:

- „LAG mora biti registriran kao udruga u skladu sa Zakonom o udrugama;
- LAG mora obuhvaćati ruralno područje s između 10.000 i 150.000 stanovnika;
- LAG mora obuhvaćati jasno definirano i kontinuirano zemljopisno područje i stanovnike jednog ili više naselja iz najmanje pet jedinica lokalne samouprave;
- naselja, tj. lokalne samouprave moraju biti međusobno izravno povezane bilo kopnom, morem ili vodom;
- jedno naselje smije pripadati isključivo jednom LAG-u;
- upravno (izvršno) tijelo LAG-a mora uključivati: predstavnike lokalnog gospodarstva (kao što su trgovačka društva koja nisu u većinskom vlasništvu Republike Hrvatske i/ili regionalnih/područnih i/ili lokalnih samouprava, zadruge, obrtnici, poljoprivredna gospodarstva) i civilnog sektora (kao što su građani, udruge, zaklade, fondacije) uz zastupljenost od barem 50%; predstavnika izvršnih ili upravnih tijela lokalne samouprave uz zastupljenost od barem 20%; žene uz zastupljenost od barem 30%;
- članovi upravljačke strukture LAG-a moraju imati stalno boravište ili biti registrirani ili imati podružnicu unutar područja koje pokriva LAG;
- nijedan od sektora (javni, gospodarski ili civilni) ne smije imati više od 49% glasačkih prava, u skladu s člankom 32. Uredbe (EU) br. 1303/2013 (Uredba o zajedničkim odredbama - UZO);
- kad se prijavljuje za potporu, LAG mora imati podmirene financijske obveze prema državnom proračunu Republike Hrvatske.
- Lokalna akcijska grupa izrađuje strategiju koja je u skladu s načelima pristupa LEADER, nacionalnim Programom, šest prioriteta za ruralni razvitak Uredbe o EPFRR-u⁵, kao i općim pravilima te Uredbe.” (Tillemann i Timmo, 2015: 11)

5 EPFRR - Europski poljoprivredni fond za ruralni razvitak

4.2. Provedba pristupa LEADER

„Važnost pristupa LEADER u kontekstu LRS prepoznata je diljem Europe, a postoji i mnogo primjera u okviru pristupa LEADER koji pokazuju kako se mogu razviti LRS uz potporu iz programa LEADER-a te kako mogu i dalje imati pozitivan utjecaj i u sljedećem programskom razdoblju.

U okviru LEADER pristupa uvijek je lokalno stanovništvo smatrano najvećim bogatstvom ruralnih područja. Ono što projekte LEADER razlikuje od drugih jest to da se oslanjaju na ljude koji žive u ruralnim područjima i na njihovu sposobnost da utvrde što je najprikladnije za njihovu okolinu, kulturu, radne običaje i vještine.” (Tillemann i Timmo, 2015: 11)

Dijagram 1: Ključni elementi pristupa LEADER

Pristup koji se temelji na području
Lokalno javno- privatno partnerstvo: lokalne akcijske grupe
Pristup odozdo prema gore
Inovativni pristup
Integrirani i višesektorski pristup
Umrežavanje i suradnja
Decentralizirana administracija

Izvor: preuzeto u cijelosti (Tillemann i Timmo, 2015: 11)

„LAG-ovi koji počinju pisati LRS trebaju uzeti u obzir da kvalitetna strategija uključuje sljedeće:

- „Rani početak i dobro planiranje;
- Pomno istraživanje i analiza potreba područja, npr. u pripremi SWOT analize;
- Dobro strukturirani, definirani i mjerljivi ciljevi koji doprinose realističnim ciljevima s jasnom sveobuhvatnom „strategijom”;
- Učinkoviti angažman zajednice uključujući participativne pristupe razvitku LRS-a (što dovodi do osjećaja vlasništva nad strategijom i realističnosti);
- Uključivanje lokalne zajednice, savjetovanje i pristup „odozdo prema gore”;
- Kapacitet lokalnih čelnika, naročito njihovo prethodno iskustvo s LEADER-om i nadovezivanje na iskustvo i kontinuitet LAG-a;
- Suradnja, partnerstvo s drugim institucijama i dobra podrška;
- Uključivanje javnog i privatnog financiranja;
- Ugradnja načela LEADER-a u projekte;
- Učinkovit i redovan postupak provjere učinka i relevantnosti LRS;
- Praćenje i evaluacija pomoću dobro definiranih pokazatelja povezanih s ciljevima LRS;
- Kontinuirano unakrsno referiranje i pregled s „retroaktivnim povezivanjem projekata” LRS.” (Tillemann i Timmo, 2015: 12)

5. LAG-OVI KAO POKRETAČI LOKALNOG / ODRŽIVOG RAZVITKA

„LAG-ovi su razvojne organizacije u određenom području i trebali bi u svoje strategije uključivati posebne aktivnosti i projekte kojima se doprinosi boljem razvitku njihovog područja. Animacijske aktivnosti najčešće uključuju umrežavanje, uvođenje inovativnih metoda i rješenja, marketing područja, poboljšanje vještina i znanja ciljnih skupina, itd. No, aktivnosti mogu biti usmjerene i na vrlo konkretne probleme (na primjer, socijalnu uključenost) i druga pitanja.

Osim projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje, LAG-ovi se bave drugim animacijskim aktivnostima kojima doprinose razvitku područja. LAG-ovi obično koriste dio svojeg proračuna namijenjenog za tekuće troškove i animaciju (npr. seminare, osposobljavanja, umrežavanja, studijske posjete, promidžbe, itd.). Osim projekata suradnje i animacijskih aktivnosti, nužno može biti provesti i dodatne razvojne projekte u području LAG-a. Na primjer, u manje razvijenim podregijama, treba aktivirati ciljne skupine ili treba unaprijediti posebna područja ili riješiti probleme. Te vrste inicijativa LAG-a mogu uključivati različite aktivnosti poput organiziranja zajedničkog marketinga područja ili osnivanja zelene tržnice ili društvenih centara, ako je potrebno. Pritom LAG treba paziti na načelo koje se protivi uništavanju inicijative odozdo prema gore. Uloga LAG-a zapravo je aktiviranje ljudi i pomaganje u pokretanju projekata i aktivnosti, a ne rad za lokalnu zajednicu.” (Tillemann i Timmo, 2015: 33-34)

„Program LEADER je nastao na inicijativu Europske komisije još 1988. sa svrhom podrške i usmjeravanja europskih regija prema održivom razvitku. Program je podržao mjere zaštite okoliša, ekonomske, socijalne i kulturne mjere u ruralnim područjima, istovremeno čuvajući njihovu raznolikost. Nosio podržanih strategija lokalnog razvitka (lokalni akcijski planovi) bile su lokalne akcijske grupe (LAG-ovi). Od samog početka, LEADER program ostvario je veliki uspjeh, naročito zato što je stvarao prostor za udruživanje snaga lokalnih aktera i utvrđivanje potreba na regionalnom nivou, njegova cjelokupna provedba je puno jednostavnija i skoro neovisna o državnim vlastima. LEADER Program je omogućio stvaranje stotine tisuća radnih mjesta, očuvanje kulturnih dobara i prirodnih bogatstava, povećanje kohezije između lokalnih zajednica, poboljšanje suradnje između različitih sektora, zajedničko planiranje u odnosu na prepoznate zajedničke potrebe itd., a inicijativa LEADER smatrana je za jednu od najuspješnijih inovacija Europske komisije. LEADER koristi sedam temeljnih principa: teritorijalnu podjelu temeljenu na posebnostima područja, pristup „od dolje prema gore“, partnerstvo bazirano na LAG-ovima, inovativnost, međusektorsku suradnju/integralni razvitak, umrežavanje i suradnju.” (Ćorić, 2000: n.p.)

1. Pristup koji se temelji na **posebnostima lokalnog područja** za ciljano područje provedbe politike djelovanja uzima malo, homogeno, socijalno povezano područje, koje često obilježavaju zajednička tradicija, lokalni identitet, osjećaj pripadnosti ili zajedničke potrebe i očekivanja. Određivanje takvog referentnog područja olakšava prepoznavanje lokalnih prednosti, slabosti, prilika i opasnosti, autohtonih potencijala i identifikaciju uskih grla koja koče održiv razvitak. "Temeljeno na posebnosti područja" ustvari znači "lokalno". Ovaj pristup vjerojatno će bolje funkcionirati u odnosu na ostale pristupe, jer dopušta da se aktivnosti preciznije prilagođavaju stvarnim potrebama i lokalnim konkurentnim prednostima.
2. Pristup „**odozdo prema gore**“ znači da lokalni akteri sudjeluju u donošenju odluka o strategijama i određivanju prioriteta koji bi se trebali primjenjivati u njihovoj zajednici. Iskustvo je pokazalo da pristup „od dolje prema gore“ ne treba smatrati suprotnošću ili alternativom suprotnim pristupima („od gore prema dolje“), koje provode državne i/ili regionalne vlasti, već ga je potrebno sagledati u kombinaciji i interakciji s njima, kako bi se u cjelini postigli što bolji rezultati.
3. **Javno – privatno partnerstvo/Lokalne akcijske grupe (LAG)** - Stvaranje lokalnog partnerstva, poznatog kao Lokalna akcijska grupa (LAG) je originalna i važna karakteristika LEADER pristupa. Zadaća LAG-a je prepoznati i provesti lokalnu razvojnu strategiju, donijeti odluke o raspodjeli financijskih resursa i o njihovom upravljanju. Vjerojatno je da će LAG-ovi biti uspješni u poticaju održivog razvitka obzirom da: okupljaju i spajaju raspoložive ljudske i financijske resurse iz javnog, privatnog i civilnog sektora; udružuju lokalne aktere na zajedničkim projektima i međusektorskim aktivnostima kako bi postigli sinergiju, osjećaj zajedničkog vlasništva i kritičnu masu potrebnu za poboljšanje konkurentnosti područja; jačaju dijalog i suradnju između tri ključna sektora, te kroz zajednički rad različitih partnera, kroz procese prilagođavanja i promjene doprinose održivom razvitku svog područja.
4. **Inovacija – Inovativnost** - Velika sloboda i fleksibilnost LAG-ova, u donošenju odluka o aktivnostima koje žele podržati, potiču inovacije. Inovaciju treba shvatiti u širokom smislu. Ona može značiti plasiranje novog proizvoda, uvođenje novog procesa, nove organizacije ili novog tržišta.
5. **Međusektorska suradnja** - lokalna razvojna strategija mora imati međusektorsku logičku podlogu i objediniti nekoliko područja aktivnosti. Aktivnosti i projekti sadržani u lokalnoj strategiji moraju biti povezani i usklađeni kao jedinstvena cjelina. Integracija se može odnositi na aktivnosti koje se provode u samo jednom sektoru, u svim aktivnostima nekog

programa ili točno određenim skupinama aktivnosti, ili što je najvažnije, kroz veze između različitih ekonomskih, društvenih, kulturnih i ekoloških aktera koji su uključeni u program.

6. **Umrežavanje** - Umrežavanje je način prijenosa dobre prakse, širenja inovacija i nadogradnje na iskustva naučena iz lokalnog ruralnog razvitka. Umrežavanje stvara veze između ljudi, projekata i ruralnih područja, i na taj način pomaže premostiti izolaciju s kojom se suočavaju pojedine ruralne regije.
7. **Suradnja** - Suradnja je širi pojam u odnosu na umrežavanje. Suradnja podrazumijeva lokalnu akcijsku grupu koja s drugom LEADER grupom, ili sa skupinom koja koristi sličan pristup u drugoj regiji, zemlji članici ili nekoj trećoj zemlji provodi neki zajednički projekt. Suradnja može pomoći LEADER skupinama da unaprijede svoje lokalne aktivnosti (Međuteritorijalna i Transnacionalna suradnja).

LAG-ovi u EU imaju pravnu osobnost, registrirani su kao neprofitne udruge i taj pravni oblik se pokazao kao najrašireniji i najdjelotvorniji oblik u svim zemljama EU, gdje se program LEADER izvodi. Svaki LAG ima Skupštinu, Upravni odbor (tijelo zaduženo za donošenje odluka), Nadzorni odbor (tijelo koje vrši monitoring dogovorenih aktivnosti), menadžera LAG-a (kod nas u RH je to Tajnik LAG-a), osobu zaduženu za predstavljanje i zastupanje i osobu zaduženu za financije i administraciju u LAG-u.

„Osnovne aktivnosti svih LAG-ova u EU bi se mogle podijeliti u četiri velike grupe:

1. Izrada održivih strategija ruralnog razvitka u područjima djelovanja
2. Izbor projekata za koje se traže dodatni izvori sufinanciranja od EU i drugih partnera
3. Lobiranje i iznalaženje dodatnih financijskih sredstava iz dostupnih izvora
4. Provedba i praćenje konkretnih aktivnosti na terenu”. (Ćorić, 2000: n.p.)

LAG-ovi u Osječko – baranjskoj županiji (OBŽ)

Osječko – baranjska županija je ruralno područje u kojem djeluju četiri LAG-a koji su ravnomjerno raspoređeni i koji su obuhvatili sve općine i gradove na području Osječko - baranjske županije (OBŽ).

1. LAG Baranja
2. LAG Karašica
3. LAG Strossmayer
4. LAG Vuka – Dunav

Navedene LAG-ove, njihova područja djelovanja, strategije, organizacije civilnog društva koje djeluju na području navedenih LAG-ova ili su njihove članice, te koji je njihov doprinos općim ciljevima održivog razvitka pomno ćemo istražiti i usporediti u istraživačkom (empirijskom) dijelu rada.

6. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

6.1. Određenje problema istraživanja

Problem istraživanja određen je prema naslovu rada - konceptu održivog razvitka. Potaknuti navedenim konceptom, zanimalo nas je kako OCD-i doprinose održivom razvitku.

6.1.1. Problem i cilj istraživanja

Problematika istraživanja kojom se bavi diplomski rad je utjecaj koji organizacije civilnih društava imaju, odnosno imaju li uopće utjecaj na koncept i ciljeve održivog razvitka. Istraživanje se provodi u svrhu diplomskog rada, a cilj je na primjeru i analizi četiri takve organizacije istražiti njihovu povezanost i doprinos ciljevima održivog razvitka. Istraživanje se provodi na primjeru četiri LAG-a (Lokalne akcijske grupe), ali i OCD-a koje djeluju u Osječko-baranjskoj županiji u okviru spomenutih LAG-ova. Usporedit ćemo i analizirati njihove četiri razvojne strategije. LAG-ovi koje ćemo analizirati su: *LAG Baranja*, *LAG Karašica*, *LAG Vuka-Dunav* i *LAG Strossmayer*, kao i OCD-e koje djeluju kroz njih. Osim komparativne analize, provedeni su i dubinski intervjui s predstavnicima izabranih LAG-ova i OCD-a kako bi produbili istraživanje i dobili što kvalitetnije rezultate.

6.1.2. Hipoteze istraživanja

1. Hipoteza: „*Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) svojim djelovanjem pridonose ostvarivanju globalnih ciljeva za održivi razvitak (Strategic Development Goals, SDG).*”
2. Hipoteza: „*Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) na području istočne Hrvatske fokusirane su na realizaciju svih 17 globalnih ciljeva za održivi razvitak.*”
3. Hipoteza: „*Misija i strateški ciljevi lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) i organizacija civilnog društva (OCD-a) u skladu su s globalnim ciljevima održivog razvitka.*”

U ovom radu prilikom potvrđivanja ili opovrgavanja navedenih hipoteza nastoji se odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja. Istraživačka pitanja odnose se na četiri neprofitne organizacije, a to su četiri LAG-a: *LAG Baranja*, *LAG Karašica*, *LAG Strossmayer* i *LAG Vuka-Dunav*. Set od ukupno dvadeset identičnih pitanja postavljen je u obliku intervjua predstavnicima LAG-ova i predstavnicima različitih OCD-a odnosno udruga koje djeluju unutar područja navedenih LAG-ova ili su njihove članice.

Uvodna/općenita pitanja:

1. Koja je vaša organizacijska misija?
2. Koji su vaši prioriteti djelovanja do 2030. godine?
3. Koji su vaši ključni ciljevi (3-5 ciljeva)?

Pitanja koja se odnose na doprinos svakog pojedinačnog LAG-a globalnim ciljevima održivog razvitka (SDG - Strategic Development Goals), postavljena kronološkim redom prema ciljevima SDG-a:

1. SDG 1: Djeluje li vaša organizacija u suzbijanju siromaštva u lokalnoj zajednici te na koji način?
2. SDG 2: Imate li u realizaciji projekte fokusirane na suzbijanje gladi i pothranjenosti kod svojih korisnika te na koji način djelujete u tom smjeru?
3. SDG 3: Na koji način utječete na kvalitetu života građana svih životnih dobi u svojoj lokalnoj zajednici?
4. SDG 4: Organizira li vaša organizacija edukacije/neformalne oblike učenja za različite ciljane skupine bez obzira na dob, spol, nacionalnu i vjersku pripadnost?
5. SDG 5: Na koji način organizacijski pridonosite uspostavi rodne ravnopravnosti u zajednici unutar koje djelujete?
6. SDG 6: Utječe li vaša organizacija na brigu o okolišu s naglaskom na pitku vodu, odnosno održivo upravljanje vodama i ako da, na koji način?
7. SDG 7: Koliko vaša organizacija podržava pristup čistim izvorima energije i kako?
8. SDG 8: Djelujete li na unapređenju radnih prava zaposlenika u zajednici te na koji način?
9. SDG 9: Na koji način potičete i primjenjujete inovacije u zajednici te utječete li na gospodarsku dinamiku i infrastrukturni razvitak?
10. SDG 10: Doprinosi li vaša organizacija ujednačenom razvitku u svim sektorima (društveni, politički, ekonomski) na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini i kako?
11. SDG 11: Na koji način doprinosite održivom urbanom, a na koji održivom ruralnom razvitku?
12. SDG 12: Doprinosi li vaša organizacija optimizaciji korištenja prirodnih resursa i kako?
13. SDG 13: Djelujete li u sprečavanju negativnih posljedica klimatskih promjena te na koji način?
14. SDG 14: Cilj 14 odnosi se na očuvanje vodenog svijeta (oceane, mora). Kako biste to mogli iskoristiti za očuvanje rijeka, jezera i ostale prirodne baštine na području OBŽ-a (Parkovi prirode i sl.) ?

15. SDG 15: Obzirom da je OBŽ bogata šumama, poljima i ostalim ekosustavima, koji je vaš prijedlog za njihovo očuvanje i kako vaša organizacija doprinosi tome?
16. SDG 16: Promovira li vaša organizacija politiku nenasilja, vladavinu prava i jednak pristup pravdi za sve? Ako da, na koji način?
17. SDG 17: Dijelite li svoja znanja i iskustva s drugim zajednicama kako biste im pomogli u rješavanju sličnih problema?

6.2. Metodologija istraživanja

Prilikom pisanja rada korištene su metoda analize, metoda sinteze, deskriptivna metoda, deduktivna metoda, komparativna metoda, metoda klasifikacije, induktivna metoda, metoda dokazivanja i opovrgavanja te metoda intervjuiranja.

- Metodu analize i komparativnu metodu koristili smo za analizu i usporedbu strateških planova svih četiriju LAG-ova.
- Metodu sinteze, deskriptivnu i deduktivnu i induktivnu metodu koristili smo pri obradi, prikazu i tumačenju podataka dobivenih istraživanjem.
- Metoda klasifikacije korištena je u predstavljanju LAG-ova, OCD-a te interpretaciji globalnih ciljeva održivog razvitka.
- Metoda dokazivanja i opovrgavanja korištena je pri postupcima prihvaćanja ili opovrgavanja točnosti ili netočnosti navedenih hipoteza.
- Metodom intervjua došli smo do informacija o svakom navedenom LAG-u i OCD-u.

6.3. Obrada podataka

Podatci koje smo prikupili tijekom istraživanja bit će prikazani u narednih nekoliko poglavlja. Svi analizirani LAG-ovi najprije su predstavljeni, a zatim su uspoređeni njihovi strateški planovi. Provedeni su i analizirani dubinski intervjui s predstavnicima LAG-ova i šesnaest OCD-a te opisi njihovih odgovora. Ispitane organizacije imenom su navedene u tablici 2. U tablici 3. ćemo prikazati odnos u kontekstu misija organizacija s misijama globalnih ciljeva održivog razvitka, strateške ciljeve organizacija s globalnim ciljevima održivog razvitka, usporediti jesu li ili nisu povezani te na osnovu toga u poglavlju Rasprava potvrditi ili opovrgnuti H3: „*Misija i strateški ciljevi lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) i organizacija civilnog društva (OCD-a) u skladu su s globalnim ciljevima održivog razvitka.*” U tablici 4. vidjet ćemo odnose svih analiziranih organizacija i njihovih prioriteta do 2030. godine. kao i prioritete globalnih ciljeva održivog razvitka te njihovu povezanost. Navedenim odgovorima potvrdit ćemo ili opovrgnuti H1: „*Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) svojim djelovanjem pridonose*

ostvarivanju globalnih ciljeva za održivi razvitak (Strategic Development Goals, SDG)”. Posljednja slika, slika 8. u ovome poglavlju, prikazat će LAG-ove i OCD-e u kontekstu svih 17 globalnih ciljeva održivog razvitka i na koje konkretno ciljeve istražene organizacije djeluju, a na koje ne. Kroz odgovore u toj tablici moći ćemo potvrditi ili opovrgnuti H2: „Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) na području istočne Hrvatske fokusirane su na realizaciju svih 17 globalnih ciljeva za održivi razvitak”.

6.3.1. LAG Baranja

„Lokalna akcijska grupa (LAG) Baranja osnovana je 4. veljače 2010. godine na inicijativu poduzetnika i entuzijasta koji su željeli dati svoj aktivni doprinos promjeni postojećeg stanja i razvitku Baranje. LAG Baranja trenutno broji 68 članova, a okuplja predstavnike baranjskih gospodarstvenika, Grad Beli Manastir, osam općina s područja Baranje, Mjesni odbor Osijek - Lijeva obala te predstavnike nevladinog (civilnog sektora) s područja Baranje.

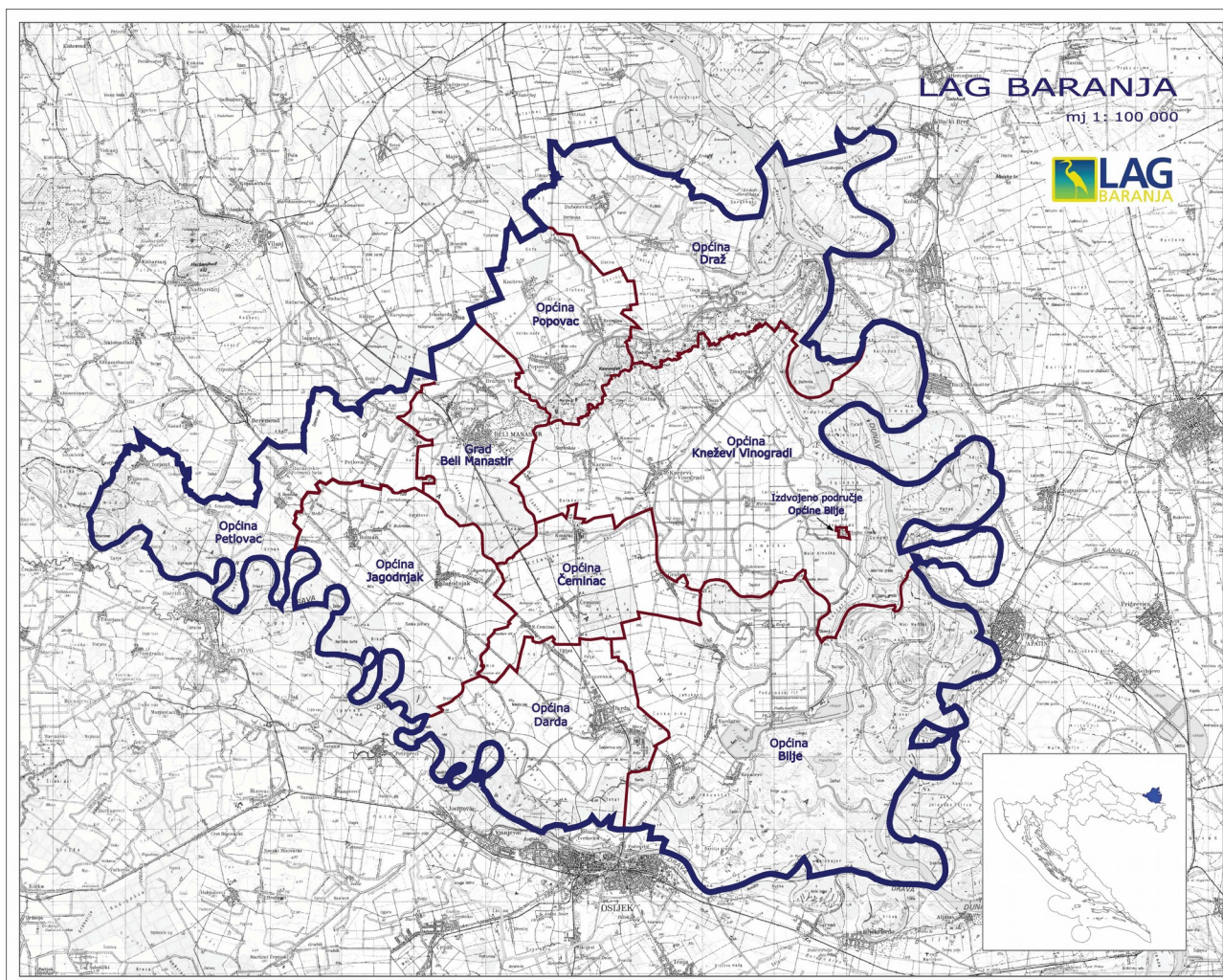
LAG “Baranja” izradio je prijedlog Lokalne razvojne strategije Baranje za razdoblje 2013.-2014. godine. koji će se početkom travnja 2012. godine. dostaviti na natječaj Ministarstva poljoprivrede RH kako bi se osigurao status certificiranog, ovlaštenog LAG-a u RH koji će poslovati pod ingerencijama i biti financiran sredstvima Ministarstva poljoprivrede RH u sklopu provede ruralne politike na području Baranje i djelomično sredstvima jedinica lokalne samouprave, članica LAG-a Baranja. Članovi LAG-a dobivaju priliku biti upoznati i sudjelovati u svim zbivanjima provedbe lokalne razvojne strategije Baranje, odnosno politike ruralnog razvitka RH, a svi gospodarstvenici, jedinice lokalnih samouprava i nevladin (civilni) sektor s područja LAG-a Baranja dobivaju priliku dobiti pismo preporuke za projekte, koji su usklađeni s lokalnom razvojnom strategijom Baranje, a koje namjeravaju kandidirati na natječaje za korištenje sredstava iz IPARD programa, kao i za korištenje sredstava iz drugih EU fondova ili nacionalnih fondova.

Konkretna područja koja pripadaju LAG-u Baranja možemo vidjeti na topografskom prikazu na slici 4, a to su: Grad Beli manastir u koji pripadaju naselja: Beli Manastir, Branjin Vrh, Šećerana i Šumarina, Općina Bilje i naselja: Bilje, Kopačevo, Kozjak, Lug, Podunavlje, Tikveš, Vardarac, Zlatna Greda, Općina Čeminac i naselja: Čeminac, Grabovac, Kozarac, Mitrovac, Općina Darda i naselja: Batina, Draž, Duboševica, Gajić, Podolje, Topolje, Općina Jagodnjak i naselja: Bolman, Majške Međe, Novi Bolman, Općina Kneževi Vinogradi i naselja: Jasenovac, Kamenac, Karanac, Kneževi Vinogradi, Kotlina, Mirkovac, Sokolovac, Suza, Zmajevac, Općina Petlovac i naselja: Baranjsko Petrovo Selo, Luč, Novi Bezdan, Novo Nevesinje, Petlovac, Sudaraž, Širine, Torjanci, Zeleno Polje.

Područje LAG-a “Baranja” pravi je panonski prostor i izrazito poljoprivredni kraj s više od 55.000 ha oraničnih površina, 2.700 ha nasada vinograda i voćnjaka te oko 30.000 ha pod šumom. Posebno obilježje području Baranje daje Kopački rit, močvarno područje utoka Drave u Dunav, zaštićeno u kategoriji parka prirode, koji predstavlja jedinstven ptičji rezervat u Europi te pruža izuzetne pogodnosti za odmor, rekreaciju, sport i mogućnost razvitka izletničkog i boravišnog turizma. Prepoznatljivost području Baranje daje i Belje – najveći proizvođač hrane u ovom dijelu Europe. Pri izradi Lokalne razvojne strategije za razdoblje 2014. – 2020. godine među dionicima se iskristalizirala jedinstvena, zajednička vizija razvitka područja LAG-a Baranja u kojoj se sklad prirodnog bogatstva, očuvane prirode i tradicijskih vrijednosti uz primjenu novih tehnologija i prepoznatih lokalnih vrijednosti nude kao “raj na dlanu.” (<http://lag-baranja.hr/lag/o-nama> [Pristupljeno 30.8.2022.]])

Uvažavajući prioritete iz Programa ruralnog razvitka Republike Hrvatske (PRR) u Lokalnoj razvojnoj strategiji prepoznate su potrebe ravnomjernog razvitka područja Baranje i na temelju toga određena su tri strateška cilja:

1. Stvaranje uspješnog konkurentnog gospodarstva i razvitak lokalnih proizvoda s dodanom vrijednosti.
2. Diversifikacija poljoprivrednih djelatnosti, umrežavanje poljoprivrednika i razvitak novih načina prodaje.
3. Povećanje kvalitete života podizanjem društvenog i okolišnog standarda u ruralnim sredinama.

Slika 4.: Topografski prikaz LAG-a Baranja

Izvor: preuzeto u cijelosti s http://lag-baranja.hr/lag/images/dokumenti/Topografski_prikaz_podrucja_LAG-a_Baranja.jpg [Pristupljeno 30.8.2022.]

6.3.2. LAG Karašica

Lokalna akcijska grupa "Karašica" osnovana je 28. prosinca 2009. godine kao rezultat projekta Inicijativa za ruralni razvitak Hrvatskog instituta za lokalnu samoupravu (HILS) iz Osijeka. „LAG Karašica obuhvaća područje 15 jedinica lokalne samouprave u Osječko-baranjskoj županiji, a to su: gradovi: Belišće, Donji Miholjac, Našice i Valpovo te općine: Bizovac, Donja Motičina, Đurđenovac, Feričanci, Magadenovac, Koška, Marijanci, Petrijevc, Podgorač, Podravska Moslavina i Viljevo. Na svojoj sjevernoj strani, LAG Karašica graniči s Mađarskom, te se geostrateški gledano nalazi na važnom koridoru koji povezuje podunavsku regije s Jadranom preko Zagreba i Karlovca do Rijeke, te Bosne i Hercegovine do Ploča. Sjeverno istočnim područjem LAG-a protječe rijeka Drava, krajnjim južnim dijelom LAG-a prolazi rijeka Vuka, a od zapada prema istoku rijeka Karašica po kojoj je LAG dobio ime. Sve ove rijeke pritoke su Dunava, pa upravo zbog toga područje LAG-a pripada i Hrvatskom Podunavlju. Prednost ovakvog položaja LAG-a je u dobroj prometnoj povezanosti, blizini Osijeka, autoceste Zagreb – Osijek, kao i postojećih i planiranih paneuropskih koridora, Zračne luke Osijek, željeznica. Osim toga, područje LAG-a smješteno je u prirodnom okruženju koje je bogato prirodnim resursima (poljoprivrednim zemljištem, vodama, šumama, geotermalnim izvorima itd.). LAG "Karašica" obuhvaća površinu od ukupno 1.586,15 km², što čini 38,2 % površine Osječko-baranjske županije te zauzima prostor od 2,8 % ukupne površine Republike Hrvatske. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, LAG "Karašica" broji 83.875 stanovnika, odnosno 27,5 % stanovništva županije. LAG obuhvaća čak 123 naselja, a prosječna gustoća stanovništva je 52 stanovnika po km². Položaj LAG-a "Karašica" u odnosu na OBŽ možemo vidjeti na slici 5. Riječ je o prilično heterogenom prostoru neujednačenom po svojoj veličini, broju i gustoći naseljenosti pojedinih gradova i općina. LAG broji 88 članova iz javnog, civilnog i privatnog sektora. Vizija LAG-a "Karašica" je gospodarski razvijena, socijalno i ekološki osviještena mikroregija, u skladu s načelima ravnopravnog i održivog razvitka, ugodna za život i odmor." (<https://lag-karasica.com/o-nama/> [Pristupljeno 30.8.2022.]

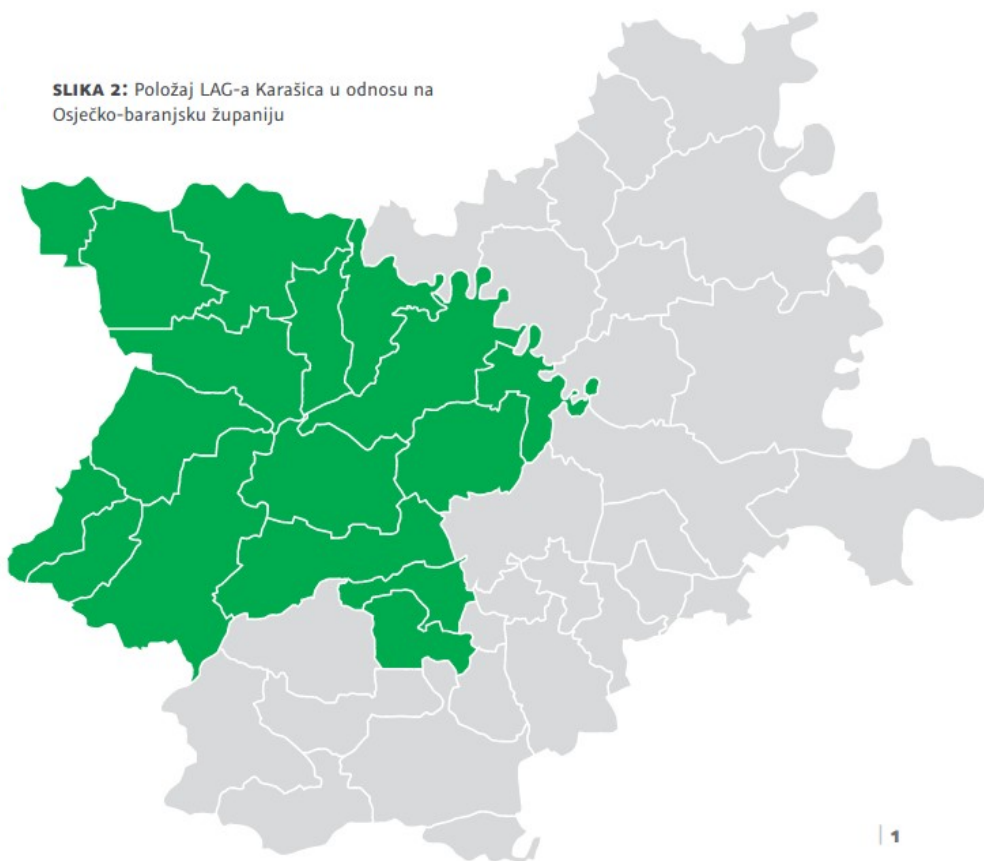
Sukladno tome, određena su tri osnovna cilja:

1. Konkurentna poljoprivredna proizvodnja,
2. Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života,
3. Povećana održivost eko sustava.

SLIKA 1: Položaj Osječko-baranjske županije u odnosu na Republiku Hrvatsku

SLIKA 2: Položaj LAG-a Karašica u odnosu na Osječko-baranjsku županiju

1.586,15

KVADRATNIH METARA ZAUZIMA
POVRŠINA LAG-A KARAŠICA

| 1

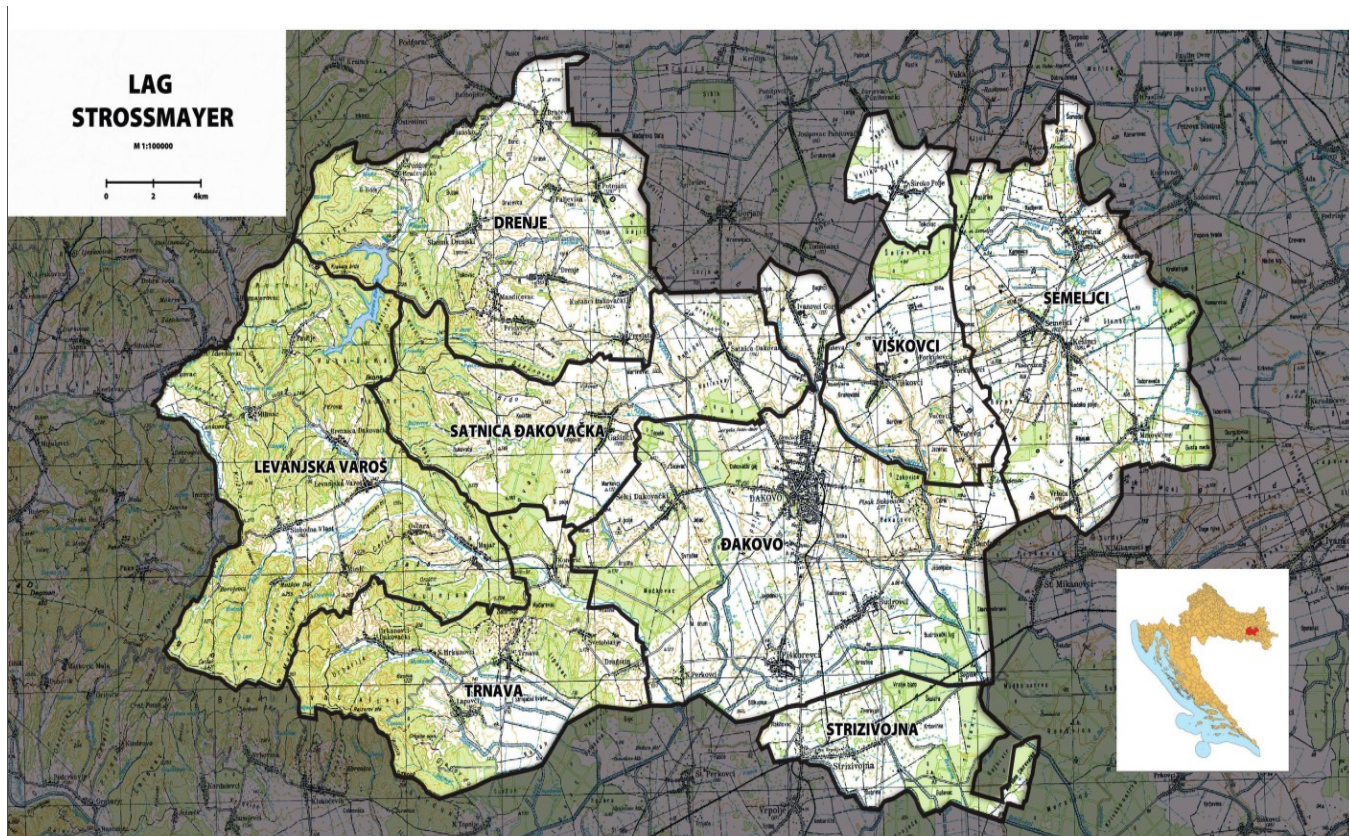
Slika 5.: Položaj LAG-a Karašica u odnosu na Osječko-baranjsku županiju

Izvor: preuzeto u cijelosti s <https://lag-karasica.com/lokalna-razvojna-strategija/> [Pristupljeno 30.8.2022.]

6.3.3. LAG Strossmayer

„Lokalna akcijska grupa (LAG) Strossmayer osnovana je 1.listopada 2013. godine od strane 9 jedinica lokalne samouprave na području Osječko-baranjske županije, a danas LAG Strossmayer ima u svom sastavu 7 općina: Drenje, Levanjsku Varoš, Satnicu Đakovačku, Semeljce, Strizivojnu, Trnavu i Viškovce; i grad Đakovo. Područja možemo vidjeti na slici 6. Cilj povezivanja ovih 8 JLS-a je zajednički interes za stvaranje kvalitetnih uvjeta za uspješan razvitak ovih ruralnih prostora i povezivanje svih dionika koji imaju opredjeljenje kroz zajedničke aktivnosti i partnersku suradnju stvarati dobre osnove za razvitak lokalnih zajednica, lokalnih projekata i lokalnih partnerstava.

Područje LAG-a Strossmayer u nazivu nosi ime đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera (Osijek, 4.2.1815.- Đakovo, 8.4.1905.), to je poveznica kojom su osnivači ovoga LAG-a nastojali obilježiti osobnost svoga prostora i dimenziju koja najviše približava ovo područje načelima LEADER programa. LAG Strossmayer je granica između Osječko-baranjske i Brodsko-posavske županije. Na području LAG-a Strossmayer značajna su područja prirodnih staništa, bogate biljne i životinjske populacije, a značajan dio područja LAG-a je obuhvaćen određenim kategorijama zaštite područja NATURA 2000. Temeljni strateški ciljevi LAG-a doprinose povećanju konkurentnosti poljoprivrede poticanjem uvođenja novih tehnologija i stvaranja proizvoda s dodanom vrijednosti, temeljenih na načelima održivog razvitka te teže jačanju prepoznatljivosti područja LAG-a razvitkom nepoljoprivrednih djelatnosti, razvitkom potporne infrastrukture, te suradnjom i partnerstvom. Dugoročni ciljevi LAG-a su jačanje razvojem ljudskih resursa provedbama programa obrazovanja, zapošljavanja i razvitak organizacija civilnog društva, poticanje programa valorizacija kulturne i prirodne baštine, poticanje razvitka poljoprivrede, suradnje i stvaranje partnerstva, unapređenje kvalitete turističkih sadržaja poboljšanjem uvjeta za boravak turista i provođenjem programa za podizanje kvalitete turističkih i ugostiteljskih usluga, razvitka novih turističkih proizvoda i povećanje raznovrsnosti smještajne ponude, jačanje socijalne svijesti o potrebama pomoći najsiriromašnijima i najugroženijima uz poticanje razvitka programa socijalnog poduzetništva.” (<https://www.lag-strossmayer.hr/o-lag-u/> [Pristupljeno 30.8.2022.]])

Slika 6.: Topografski prikaz LAG-a Strossmayer

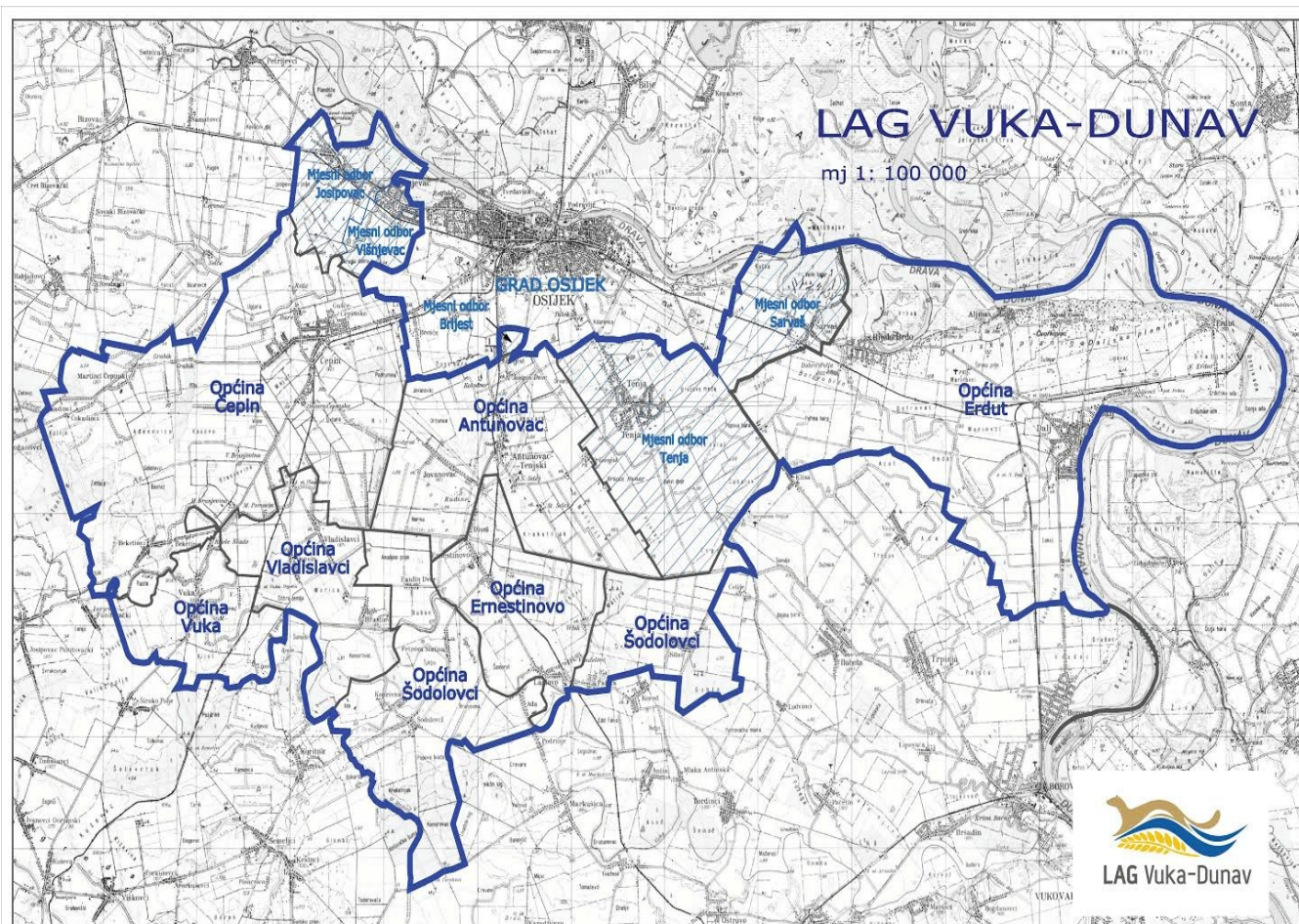
Izvor: preuzeto u cijelosti s <https://www.lag-strossmayer.hr/o-lag-u/> [Pristupljeno 30.8.2022.]

6.3.4. LAG Vuka-Dunav

„Lokalna akcijska grupa Vuka-Dunav (LAG Vuka-Dunav) djeluje od veljače 2012. godine. Od osnivanja do današnjih dana LAG Vuka-Dunav prati kontinuirani rast što ukazuje na sve veće povjerenje i prepoznatljivost koju LAG uživa na svom području. Zemljopisni položaj LAG-a Vuka-Dunav nalazi se u obuhvatu rijeke Vuka na njegovoj zapadnoj strani i rijeke Dunav na istočnoj strani. Sa zapada područje graniči s LAG-om Karašica, na sjeveru pretežito s gradom Osijekom i rijekom Dravom prema sjeveroistoku, a s jugoistočne strane s Vukovarsko-srijemskom županijom. Za LAG je ovakva zemljopisna pozicija značajna, prije svega zbog činjenice da je to ruralno područje koje se naslanja na grad Osijek koji je glavni centar Osječko-baranjske županije i Urbane aglomeracije Osijek. Kao takav, grad pruža niz usluga koje su lako dostupne stanovnicima LAG-a. U obuhvatu područja LAG-a nalazi se osam jedinica lokalne samouprave, od kojih je sedam općina: Antunovac, Čepin, Erdut, Ernestinovo, Šodolovci, Vuka, Vladislavci te dio grada Osijeka, odnosno pet mjesnih odbora: Brijest, Josipovac, Sarvaš, Tenja i Višnjevac, u okviru kojih je razmješteno ukupno 32 naselja. Veličina samog područja iznosi 586,2 km², a područje LAG-a predstavlja jednu subregiju s izrazito ruralnim karakteristikama. Prirodna baština područja LAG-a Vuka-Dunav proizlazi iz njegovih prirodnih obilježja. Iako izrazito ruralno, na području LAG-a nisu evidentirana značajnija biljna ili životinjska staništa, osim prisutnosti staništa Stepskog sokola u Antunovcu. Ipak, ekološkoj mreži NATURA 2000, točnije kategoriji zaštite „značajni krajobraz“, pripada krajobraz Erduta u površini od 160 ha zbog svojih osobitih prirodnih vrijednosti i do 70 m visokih, šumom obraslih lesnih padina koje se od naselja Erdut strmo spuštaju prema Dunavu. To je područje dio i većeg zaštićenog područja – Regionalnog parka Mura-Drava. U sklopu NATURA 2000, kao spomenik parkovne arhitekture, na području LAG-a nalazi se i Park oko Dvorca Adamović Čepinski u Tenji (2,91 ha), Park oko Dvorca Adamovich (Knobloch) u Čepinu (2,03 ha) te Park uz patrijaršiju u Dalju (1,21 ha).” <https://www.lagvuka-dunav.hr/> [Pristupljeno 30.8.2022.] Topografski prikaz LAG-a Vuka-Dunav možemo vidjeti na slici 7.

Tri glavna strateška cilja LAG-a Vuka-Dunav su:

1. Razvoj i jačanje gospodarskog potencijala,
2. Poboljšanje stanja cjelokupne infrastrukture i unaprjeđenja uvjeta života i kvalitete stanovanja u naseljima,
3. Zaštita okoliša, prirodne i kulturne baštine, energetska učinkovitost i racionalno korištenje prirodnih resursa te upotreba obnovljivih izvora energije.

Slika 7.: Topografski prikaz LAG-a Vuka-Dunav

Izvor: preuzeto u cijelosti s <https://www.lagvuka-dunav.hr/> [Pristupljeno 30.08.2022.]

6.3.5. Grafički prikaz istraživanja

U tablici 2. nalazi se popis organizacija koje su sudjelovale u istraživanju i intervjuu.

Tablica 2.: Dodijeljena šifra i ime organizacije

ORGANIZACIJA (ŠIFRA)	ORGANIZACIJA (IME)
LAG1 ⁶	LAG Baranja
LAG2	LAG Karašica
LAG3	LAG Strossmayer
LAG4	LAG Vuka-Dunav
OCD1 ⁷	PORC Poduzetničko razvojni centar Općine Erdut, Dalj
OCD2	Ženska udruga „Izvor”, Tenja
OCD3	DVD Dobrovoljno vatrogasno društvo Gat
OCD4	Udruga Zvono, Belišće
OCD5	Planinarsko društvo Altius
OCD6	PGDI Projekt građanske demokratske inicijative – Beli Manastir
OCD7	Udruga Đola, Darda
OCD8	Udruga za sport i rekreaciju RBAK Centar, Darda
OCD9	Udruga žena, Darda
OCD10	GD (Gimnastičko društvo) Žito, Osijek
OCD11	DKolektiv - organizacija za društveni razvitak
OCD12	Udruženje Baranja, Bilje
OCD13	OAZA Beli Manastir
OCD14	Udruga Breza
OCD15	PRONI Centar za socijalno podučavanje, Osijek
OCD16	Udruga za kreativni razvitak „Slap”, Osijek

Izvor: uredila autorica

6 LAG - Lokalna akcijska grupa

7 OCD - Organizacija civilnog društva

Tablica 3.: Misije i strateški ciljevi LAG-ova i OCD-a u kontekstu strateških ciljeva razvitka

ORGANIZACIJA	MISIJA	POVEZANOST MISIJA - SDG	STRATEŠKI CILJEVI	POVEZANOST SDG - CILJEVI
LAG1	Razvoj ruralne sredine, razvitak lokalnih proizvoda, poboljšanje uvjeta života u zajednici	DA	Konkurentno gospodarstvo, poljoprivreda, povećanje okolišnog i društvenog standarda	DA
LAG2	Razvoj poljoprivrede i gospodarstva poboljšanje uvjeta života u zajednici	DA	Poljoprivreda, poboljšanje kvalitete života, održivost eko sustava	DA
LAG3	Razvoj gospodarstva, poboljšanje uvjeta života u zajednici, poboljšanje infrastrukture, zaštita okoliša	DA	Razvoj gospodarstva, poboljšanje infrastrukture, zaštita okoliša, energetska učinkovitost	DA
LAG4	Razvoj ljudskih resursa, poboljšanje uvjeta života u zajednici, razvitak poljoprivrede	DA	Načela održivog razvitka, suradnja, partnerstvo, razvitak socijalne svijesti	DA
OCD1	Razvoj područja i ekonomskih aktivnosti na održiv način	DA	Razvoj lokalnog poduzetništva, razvitak ruralnog područja na održiv način, suradnja, umrežavanje	DA
OCD2	Ravnopravnost društva, promicanje ljudskih prava i sloboda	DA	Ljudska prava, ravnopravnost spolova, umrežavanje, suradnja	DA
OCD3	Odgovorno ponašanje i suradnja	DA	Uključivanje ljudi svih životnih dobi u programe	DA
OCD4	Unaprjeđenje prava marginaliziranih skupina	DA	Uključivanje ljudi iz svih skupina društva, suradnja, umrežavanje	DA
OCD5	Udruživanje građana, zaštita prirode i okoliša	DA	Razvoj svijesti prema prirodi, ekologiji	DA

OCD6	Potaknuti svijest o načelima tolerancije, nenasilja i uključivosti	DA	Razvijati socijalne usluge, društveno poduzetništvo, jačati kapacitete	DA
OCD7	Razvoj ruralnog turizma, razvitak lokalne zajednice	DA	Inovativnost kroz turističku ponudu, umrežavanje, suradnja	DA
OCD8	Promocija zdravog načina života	DA	Osvještavati zajednicu o zdravlju, važnosti fizičkih aktivnosti, uključivanje svih društvenih skupina u aktivnosti	DA
OCD9	Druženje i okupljanje žena	DA	Rodna ravnopravnost, uključivanje žena svih dobnih skupina u aktivnosti	DA
OCD10	Promocija sportskih vrijednosti i zdravog načina života	DA	Osvještavati zajednicu o zdravlju, važnosti fizičkih aktivnosti, uključivanje svih društvenih skupina u aktivnosti	DA
OCD11	Potaknuti svijest o načelima demokracije, uključivosti, razvitak civilnog društva	DA	Uključenost svih društvenih skupina, promicati načela demokracije, edukacije	DA
OCD12	Međusektorska suradnja, poticanje aktivnog građanstva	DA	Promicanje i zaštita ljudskih prava i vladavine prava, poticanje sinergije sektora, društveno poduzetništvo	DA
OCD13	Poboljšanje kvalitete života, građanski aktivizam	DA	Jačanje kapaciteta građana, razvitak volonterstva, promicanje ljudskih prava, zaštite zdravlja i okoliša	DA
OCD14	Razvoj zajednice, educiranje, uključivanje u rad zajednice	DA	Jačanje ljudskih potencijala, razvijanje socijalnih usluga	DA

OCD15	Neformalne edukacije, razvojne politike, aktivnost građana	DA	Rad s mladima i za mlade, obrazovanje, jačanje građanskog društva i razvitak javnih politika	DA
OCD16	Razvoj ljudskih resursa, jačanje socijalnog kapitala u cilju stvaranja pravednijeg društva i razvitka ekono- socijalne ekonomije	DA	Održivi modeli društvenog poduzetništva, partnerstvo, suradnja	DA

Izvor: uredila autorica

U tablici 3. prikazan je odnos u kontekstu misija organizacija s misijama globalnih ciljeva održivog razvitka i strateški ciljevi organizacija i globalni ciljevi održivog razvitka te njihova povezanost.

Tablica 4.: Odnos prioriteta do 2030. godine između OCD-a i SDG-a

ORGANIZACIJA	PRIORITETI DO 2030.	ODNOS PRIORITETA 2030. I SDG-a
LAG1	Prijenos znanja i inovacija, obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava, društvena uključenost, suzbijanje siromaštva u ruralnim područjima	Povezano
LAG2	Razvoj ekološke poljoprivrede i prehrambene industrije, razvitak gospodarstva i društvenog kapitala i unaprjeđenje kvalitete života, zaštita okoliša	Povezano
LAG3	Poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, obnavljanje, očuvanje i jačanje poljoprivrednih i šumskih ekosustava (bioraznolikost, voda, tlo), promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije)	Povezano
LAG4	Unaprjeđenje društvenog života, razvitak civilnog društva, razvitak obrazovne, kulturne i sportske infrastrukture, održivo upravljanje prirodnim i kulturnim resursima	Povezano
OCD1	Biti prepoznati kao učinkovita potporna institucija koja kontinuirano uči i prilagođava se promjenama u okruženju, ali i kao društveno odgovorna institucija	Povezano
OCD2	Jačanje kapaciteta OCD-a kao ravnopravnih partnera sudioničke demokracije u promicanju i unaprjeđenju stanja ljudskih prava i sloboda, jednakih mogućnosti, podrške u zapošljavanju i približavanju tržištu rada dugotrajno nezaposlenim ranjivim društvenim skupinama, prioritetno ženama i djeci izloženim nasilju u obitelji	Povezano
OCD3	Preventivne aktivnosti, edukacija, osposobljavanje koje treba dovesti do smanjenja pojave požara i drugih ugroza	Povezano
OCD4	Razviti inkluzivne i inovativne programe za OSI i njihove obitelji, poticati društvenu odgovornost i aktivizam građanstva u procesu demokratizacije, promovirati i razvijati modele socijalnog poduzetništva	Povezano
OCD5	Organizacija planinarskih izleta, edukacija članova i organizacija predavanja na teme planinarstva, alpinizma, zaštite okoliša i prirode	Povezano

OCD6	Razviti demokraciju kroz promicanje demokratskih odnosa, promicati kulturu življenja u multietničkim zajednicama na načelima tolerancije, slobode izražavanja mišljenja, ljudskih prava svih građana, bez obzira na razlike	Povezano
OCD7	Ojačati ljudske kapacitete udruge, organizacija edukacija i seminara, umrežavanje OCD-ova i gospodarskih subjekata, razvijati svijest o zaštiti prirode i kulturnim dobrima	Povezano
OCD8	Osigurati stalan posao svojim zaposlenicima, biti prepoznati u lokalnoj zajednici kao mjesto koje promovira zdrav način života	Povezano
OCD9	Osigurati stalna druženja i aktivnosti, uključiti ranjive skupine, posebice žene, u aktivnosti udruge	Povezano
OCD10	Pozicionirati se kao najrelevantnija sportska udruga za osnovni motorički razvitak kroz programe namijenjene svim dobnim skupinama – od trudnica i najmlađe djece do odraslih i umirovljenika	Povezano
OCD11	Razvoj demokratske kulture, uključivo društvo i bolji položaj manjinskih, ranjivih i marginaliziranih skupina	Povezano
OCD12	Pružati izvaninstitucionalne socijalne usluge na ruralnom području, biti prepoznati kao pružatelji potpore i pomoći u lokalnoj zajednici s naglaskom na ljudska prava	Povezano
OCD13	Jačanje kapaciteta građana stjecanjem znanja i vještina potrebnih za poboljšanje kvalitete življenja, poticanje i razvitak socijalne djelatnosti, demokratske političke kulture, gospodarstva, ljudskih prava, obrazovanja, znanosti i istraživanja, zaštite zdravlja i zaštite okoliša i prirode	Povezano
OCD14	Promicanje interesa djece i mladih u postupku uključivanja u društvenu zajednicu, pomoć u zadovoljenju stambenih potreba, obrazovnih potreba, potreba za radom, kulturnih potreba i osposobljavanja za samostalni život u zajednici	Povezano
OCD15	Rad s mladima i za mlade, obrazovanje i razvitak kompetencija, jačanje građanskog društva i razvitak javnih politika, institucionalni razvitak organizacije	Povezano

OCD16	Promicati vrijednosti eko-socijalne ekonomije, međusektorska partnerstva, promovirati održive modele razvitka zajednice, promovirati vrijednosti održivog razvitka	Povezano
-------	--	----------

Izvor: uredila autorica

U tablici 4 vidimo odnose svih analiziranih organizacija i njihovih prioriteta do 2030. godine kao i prioritete globalnih ciljeva održivog razvitka te njihovu povezanost.

Na idućoj stranici nalazi se slika 8. na kojoj su vidljivi rezultati intervjua, interpretacija svih LAG-ova i OCD-a koji su sudjelovali u istraživanju u kontekstu 17 globalnih ciljeva održivog razvitka - (SDG-Strategic development goals).

	LAG 1	LAG2	LAG3	LAG4	OCD1	OCD2	OCD3	OCD4	OCD5	OCD6	OCD7	OCD8	OCD9	OCD10	OCD11	OCD12	OCD13	OCD14	OCD15	OCD16
SDG1	DA	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	NE	DA	DA	NE	NE	NE	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG2	NE	NE	NE	NE	NE	N/P	N/P	N/P	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA	DA	DA	DA	N/P	NE
SDG3	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG4	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	NE	NE	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG5	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG6	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	NE	NE	NE	DA	NE	NE	DA	DA	N/P	N/P
SDG7	DA	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	DA	NE	NE	NE	NE	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA
SDG8	NE	NE	NE	NE	NE	DA	N/P	DA	N/P	DA	NE	NE	NE	DA	NE	DA	NE	NE	N/P	DA
SDG9	DA	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	N/P	DA	NE	NE	NE	DA	NE	N/P	NE	DA	N/P	DA
SDG10	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	DA	DA	DA	DA	NE	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG11	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	NE	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG12	DA	DA	DA	DA	NE	DA	N/P	DA	DA	NE	NE	NE	NE	N/P	DA	DA	DA	NE	N/P	DA
SDG13	DA	DA	DA	DA	NE	DA	N/P	DA	DA	NE	NE	NE	NE	DA	DA	NE	DA	DA	DA	DA
SDG14	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	DA	DA	N/P	DA
SDG15	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG16	DA	DA	DA	DA	DA	N/P	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
SDG17	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA

Organizacija
 Globalni cilj (Strategic development goal)
 DA - pridonosi globalnom cilju
 NE - ne pridonosi globalnom cilju
 N/P - Nije poznato

Slika 8.: LAG-ovi i OCD-i u kontekstu SDG17-interpretacija intervjua
Izvor: uredila autorica

6.4. Rasprava

Svaka lokalna akcijska grupa i organizacija civilnog društva ima svoje prioritete djelovanja. LAG-ovi kao razvojne organizacije u određenom području trebali bi u svoje strategije uključivati posebne aktivnosti i projekte kojima se doprinosi boljem razvitku njihovog područja. Njihove aktivnosti najčešće uključuju umrežavanje, uvođenje inovativnih metoda i rješenja, marketing područja, poboljšanje vještina i znanja ciljnih skupina, itd. Slično funkcioniraju i ostale istražene organizacije civilnoga društva. Aktivnosti također mogu biti usmjerene i na vrlo konkretne probleme (na primjer, socijalnu uključenost) i sl. Neki od njihovih prioriteta djelovanja su i usko vezani s globalnim ciljevima održivog razvitka, a to smo mogli vidjeti u odgovorima na intervju e i proučavanjem njihovih strateških planova. U ovome dijelu grupirat ćemo ciljeve globalnog razvitka prema zajedničkim temama, kao što smo mogli vidjeti na slici 3. u trećem poglavlju rada, zatim ćemo izdvojiti dio odgovora iz intervjua kako bi mogli dobiti što kvalitetnije odgovore na postavljene hipoteze.

6.2.1. Biosfera (cilj 14 - očuvanje vodenog svijeta i cilj 15 - očuvanje života na zemlji)

„LAG će kroz intervencije koje će planirati u sklopu svoje LRS za naredno programsko razdoblje planirati kriterije odabira koji se odnose na očuvanje prirodnih resursa (očuvanje rijeka, jezera, tla i ostale prirodne baštine) kao obavezne kod odobravanja projekata.” (LAG Baranja)

Iz navedenog odgovora vidljivo je da je organizaciji u cilju očuvanje prirodne baštine i resursa na području kojem djeluje, što je vrlo bitno za kretanje organizacije u smjeru održivog razvitka. Takav način odabira projekta doprinosi ciljevima globalnog razvitka. Organizacija civilnog društva „PORC Dalj” također doprinosi navedenim ciljevima jer su uložili u prirodnu baštinu područja putem projektnih prijedloga, na primjer: 36 km dunavskih priča, Zelene staze Dunava i Drave. „Udruga Zvono” redovito se uključuje u akcije „Zasadi stablo, ne budi panj“ u koje uključuje i građane, ali i djecu iz škola i vrtića s našeg područja te ih educiraju o važnosti šuma i načinima njihova očuvanja, a uz to provode i akcije sadnje stabala. „Panona tours” projekt u sklopu udruge Slap izradio je više turističkih paketa koji vode uz vodotokove Drave i Dunava te promoviraju odgovorni turizam i gospodarenje vodenim bogatstvom.

6.2.2. Planet zemlja (cilj 6 - čista voda i sanitarni uvjeti i cilj 13 - odgovor na klimatske promjene)

„LAG utječe kroz svoje projektne aktivnosti na brigu o okolišu, posebno na održivo upravljanje vodom i kvalitetom tla i općenito o pozitivnom utjecaju na okoliš definiranjem kriterija za odabir projekta i odobravanjem određenog broja bodova u tu svrhu na LAG natjecajima.” Načini na koje LAG-ovi provode svoje aktivnosti i biraju, odnosno odobravaju projekte moraju biti u skladu s

navedenim ciljevima jer je i njihov smjer održivost u što većoj mjeri. LAG je u dosadašnjim LAG natjecajima za provedbu svoje LRS imao neznatni utjecaj na sprečavanje negativnih posljedica klimatskih promjena kroz kriterije odabira u pojedinim intervencijama i LAG natjecajima. U sklopu LRS za programsko razdoblje 2020. do 2027. naglasak na spriječavanju negativnih posljedica klimatskih promjena bit će znatan i bit će sastavni dio gotovo svih intervencija koje će se planirati za provedbu projekta u narednom razdoblju. OCD „PORC Dalj” izrađuje i projektne prijedloge namijenjene zaštiti vodotoka Dunava i Drave. Većina intervjuiranih OCD-a uvode „mikro” promjene kao što su aktivno razvrstavanje otpada, smanjenje korištenja plastičnih jednokratnih posuda (čša, tanjura, žlica i sl.), učinkovito korištenje resursa (električne energije, vode i dr.), učinkovito korištenje papira i sl.

6.2.3. Društvo (cilj 1 - svijet bez siromaštva, cilj 11 - održivi gradovi i zajednice, cilj 16 - mir, pravda i snažne institucije, cilj 7 - pristupačna energija iz čistih izvora)

Aktivnosti LAG-a u proteklom programskom razdoblju bile su usmjerene na održivi razvitak ruralnog prostora. Efekti ulaganja u razvitak ruralnog prostora mogu se neizravno reflektirati i na održivi razvitak urbanog prostora prije svega plasiranjem zdrave hrane i lokalnih domaćih proizvoda koji doprinose obogaćivanju ponude hrane u urbanoj sredini, a time utječu i na poboljšanje kvalitete života u urbanoj sredini. LAG-ovi kroz svoje projektne aktivnosti i na LAG natjecajima potiču pristup čistim (obnovljivim izvorima energije) definiranjem kriterija za odabir projekta. Odobrava se određen broj bodova podnositeljima projekta koji u svom projektu navode obnovljive izvore energije te oni stječu određenu prednost u odnosu na ostale korisnike. Neki OCD-i (PGDI Beli Manastir) u prostorima u kojima djeluju imaju pristup energiji iz solarnih panela i na taj način imaju pristup energiji iz čistih izvora. Kroz sve aktivnosti koje svi intervjuirani OCD-i provode promovira se politika nenasilja, vladavina prava i jednak pristup pravdi, a neki od njih provode i organizacije humanitarnih akcija za pomoć napuštenoj djeci, ljudima s poteškoćama, invaliditetom i sl.

6.2.4. Ljudi, dostojanstvo, pravda (cilj 3 - zdravlje i blagostanje, cilj 4 - kvalitetno obrazovanje, cilj 5 - rodna ravnopravnost, cilj 2 - svijet bez gladi)

Kroz dosadašnje aktivnosti LAG je odobravao male potpore za sudjelovanje u raznim lokalnim manifestacijama prvenstveno onima koji promiču razvitak lokalnih proizvoda kao i razvitak ruralnog turizma na području LAG-a. Kroz provedene LAG natjecaje LAG je odobravao sredstva za provedbu malih projekata u jedinicama lokalnih samouprava koji su fokusirani na razvitak infrastrukture u lokalnoj zajednici, a kojima se ostvaruje doprinos za sve životne dobi (dječja

igrališta, društveni domovi, sportski tereni, tematski parkovi itd.). LAG je kroz dosadašnje aktivnosti organizirao edukacije i neformalne oblike učenja prije svega vezano za pripremu projekata za natječaje u sklopu Programa ruralnog razvitka i Lokalne razvojne strategije, koji su fokusirani na razvitak poljoprivrednih djelatnosti kao i edukacije vezane za razvoj proizvoda i ulazak u sustave kvalitete, zatim edukacije vezano za razvitak ruralnog turizma i drugih nepoljoprivrednih djelatnosti. Isto tako, LAG je prilikom odabira članova upravljačkog tijela vodio računa o ravnopravnosti spolova, tako da je uvijek bio uključen dovoljan broj žena; (trenutno je čak većinski udio žena u upravljačkom tijelu LAG-a). LAG je i kroz svoje natječaje imao projekte u kojima su kroz kriterije odabira poticali žene poduzetnice odobravanjem dodanih bodova.

Nekoliko intervjuiranih OCD-a stavlja osobit naglasak na žene, npr. Udruga žena Darda i Ženska udruga Izvor iz Tenje s ciljem promoviranja rodne ravnopravnosti. Udruga Zvono posebice pomaže osobama s invaliditetom: *„Cilj udruge Zvono je poboljšati kvalitetu života djece i mladih s poteškoćama u razvitku, te njihovih roditelja na način da im pruža pomoć prilikom uključivanja u odgojno obrazovni sustav, te sustav socijalne skrbi kako bi se zadovoljile njihove kulturne, radne i obrazovne potrebe. Također udruga Zvono aktivno radi na poboljšanju uvjeta u svojoj lokalnoj zajednici kako bi se ostvarila inkluzija osoba s invaliditetom u tu zajednicu, te razvija programe zapošljavanja istih uz podršku.”* (Udruga Zvono)

6.2.5. Ekonomija (cilj 8 - dostojanstven rad i ekonomski rast, cilj 9 - industrija, inovacije, infrastruktura)

LAG je u provedbi svih natječaja do sada u okviru kriterija odabira imao predviđeno nagrađivanje korisnika dodatnim bodovima za primjenu i dokazivanje inovativnog pristupa u projektu. Do sada je određeni broj projekata u svojoj provedbi imao inovativni pristup, ali to nije bilo dovoljno za ozbiljniji razvitak i potrebno je uložiti još dosta truda za informiranje i podizanje svijesti kod korisnika projekta. Jedan od načina jest da se inovacije u projektu definiraju kao obveza, a ne da se samo potiču dodatnim bodovima. Što se tiče utjecaja na gospodarsku dinamiku i infrastrukturni razvitak, generalno se može reći da je LAG imao premala sredstva za ozbiljniji utjecaj na gospodarsku dinamiku i infrastrukturni razvitak, ali su stvorene dobre osnove za ozbiljniji utjecaj u narednom programskom razdoblju.

Udruga Slap ima nekoliko inovacija: vizija i projekt eko-sela, društveno poduzetništvo u Hrvatskoj (još uvijek je novi model organiziranja), a razvijaju i modele pravedne raspodjele (fairShares i Shared Wealth), odnosno upravljanja društvenim poduzećem i inicijativama u lokalnoj zajednici.

Većina intervjuiranih OCD-a pri zapošljavanju ima jasno definirane uvjete programsko-projektne zapošljavanja, poštivanje pravila selekcijskog postupka izbora, davanja jednakih šansi, poštivanja

kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom, poštivanjem prava zaposlenika na prava iz rada i iz osnova rada te time doprinose cilju 8.

6.2.6. Blagostanje (cilj 10 - smanjenje nejednakosti i cilj 12 - održiva potrošnja i proizvodnja)

Značajniji doprinos u društvenom sektoru LAG do sada nije ostvario jer nije sudjelovao u projektima koji se financiraju iz Socijalnog fonda, a koji najviše doprinose društvenom sektoru. Jedan od razloga je što na području LAG-a djeluje iznimno jak civilni sektor koji uspješno koristi sredstva iz Socijalnog fonda i drugih izvora koji su na raspolaganju civilnom sektoru. Također, LAG nema značajniji politički utjecaj na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. To je otvorena tema kojom bi se trebalo u slijedećem programskom razdoblju ozbiljnije pozabaviti. LAG kroz kreiranje intervencija u svojoj LRS koje uključuju potrebe na terenu kao i učinkovito korištenje prirodnih resursa specifičnih za svaku sredinu može doprinijeti optimalizaciji korištenja prirodnih resursa.

Primjer OCD-a Udruženje Baranja u 28 godina rada svakako je doprinijelo smanjenju nejednakosti kroz različite oblike aktivnosti od mirovnog rada te aktivnosti na razvitku ljudskih potencijala u zajednici s ciljem poboljšanja ekonomskog položaja različitih ciljnih skupina (teško zapošljivi, žene žrtve nasilja, nezaposlene žene, invalidne osobe, osobe starije dobi, mladi itd.)

Svi ovi ciljevi međusobno su povezani, a njihova povezanost ključna je za ostvarivanje konačnih ciljeva jer **cilj 17** glasi - partnerstvom do cilja (učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvitak). Sve ispitane organizacije rado dijele znanja i informacije, a LAG je uključen u gotovo sve organizacije na lokalnoj razini koje se bave istim i sličnim problemima, a na zajedničkim sastancima i koordinacijama razmjenjuju se znanja i iskustva.

H1: „Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) svojim djelovanjem pridonose ostvarivanju globalnih ciljeva za održivi razvitak (Strategic Development Goals, SDG)”.

Navest ćemo nekoliko odgovora iz tablice 4. iz prethodnog poglavlja koji potvrđuju H1. Primjerice, LAG Baranja u svojim prioritetima do 2030. ima navedeno: prijenos znanja i inovacija, obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava, društvena uključenost, suzbijanje siromaštva u ruralnim područjima, što jest povezano s nekoliko ciljeva globalnog razvitka. LAG Strossmayer u svojim prioritetima naveo je: poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, obnavljanje, očuvanje i jačanje poljoprivrednih i šumskih ekosustava (bioraznolikost, voda, tlo), promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije), razvitak gospodarstva, poboljšanje infrastrukture, zaštita okoliša, energetska učinkovitost, a LAG Vuka - Dunav za prioritete navodi: unaprjeđenje društvenog života, razvitak civilnog društva, razvitak obrazovne,

kulturne i sportske infrastrukture, održivo upravljanje prirodnim i kulturnim resursima. Prioriteti OCD-a 2 su: unaprjeđenje stanja ljudskih prava i sloboda, jednakih mogućnosti, podrške u zapošljavanju i približavanju tržištu rada dugotrajno nezaposlenim ranjivim društvenim skupinama, prioritetno ženama i djeci izloženim nasilju u obitelji. Možemo, dakle, zaključiti da je H1 prihvaćena te da LAG-ovi i OCD-i ustinu svojim djelovanjem pridonose ostvarivanju globalnih ciljeva za održivi razvitak.

H2: „Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) na području istočne Hrvatske fokusirane su na realizaciju svih 17 globalnih ciljeva za održivi razvitak.”

Posljednja slika, slika 8 u prethodnome poglavlju prikazuje LAG-ove i OCD-e u kontekstu svih 17 globalnih ciljeva održivog razvitka i na koje konkretno ciljeve istražene organizacije djeluju, a na koje ne. Kroz odgovore u toj tablici, H2 je djelomično prihvaćena jer je vidljivo da neke ispitane organizacije ne utječu na određene ciljeve iako indirektno daju doprinos većini SDG ciljeva. Najzastupljeniji globalni ciljevi u istraživanju su SDG 3, SDG 5, SDG 16 i SDG 17. Tim ciljevima doprinose sve ispitane organizacije. Najmanje zastupljeni, odnosno ciljevi na koje ispitanici nisu mogli dati jasan odgovor su: SDG 2, SDG 8, SDG 12, SDG 13 i SDG 14.

H3: „Misija i strateški ciljevi lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) i organizacija civilnog društva (OCD-a) u skladu su s globalnim ciljevima održivog razvitka.”

Podatci koje smo prikupili tijekom istraživanja, a tiču se ove hipoteze, prikazani su u tablici 3. u prethodnome poglavlju. Misije i strateški ciljevi LAG-ova i OCD-a u skladu su s globalnim ciljevima održivog razvitka, te je hipoteza 3 prihvaćena. To potvrđuju odgovori iz tablice 3. - Misije i strateški ciljevi LAG-ova i OCD-a u kontekstu strateških ciljeva razvitka. Primjerice, misija i strateški ciljevi LAG-a Baranja su: razvoj ruralne sredine, razvoj lokalnih proizvoda, poboljšanje uvjeta života u zajednici (misija), a ciljevi su: konkurentno gospodarstvo, poljoprivreda, povećanje okolišnog i društvenog standarda. Misija LAG-a Vuka - Dunav jest: razvitak ljudskih resursa, poboljšanje uvjeta života u zajednici i razvitak poljoprivrede, a strateški ciljevi glase: poštovati načela održivog razvitka, suradnja, partnerstvo, razvitak socijalne svijesti. OCD 4 bavi se unaprjeđenjem prava marginaliziranih skupina i to je njihova misija, a strateški ciljevi su uključivanje ljudi iz svih skupina društva, suradnja, umrežavanje. Velika većina misija i strateških ciljeva ispitanih organizacija povezana je i poklapa se s globalnim ciljevima održivog razvitka, a detaljniju povezanost možemo vidjeti u tablici 3.

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga rada bio je utvrditi razinu utjecaja organizacija civilnoga društva na koncept održivog razvitka te jesu li i kako OCD-i kroz provedbu svojih aktivnosti na područjima LAG-ova povezani s pojedinim ciljevima održivog razvitka.

Kako bi razumjeli kontekst istraživanja, bilo je važno analizirati strategije svih četiriju LAG-ova, provjeriti njihove prioritete i mjere te omogućiti pregled globalnih ciljeva održivog razvitka (SDG). Nadalje, jedna od hipoteza istraživanja bila je i utvrditi koliko su uistinu misije i strateški ciljevi lokalnih akcijskih grupa usklađene s globalnim ciljevima održivog razvitka. Rezultati provedenog istraživanja jasno pokazuju da je svaka organizacija civilnog društva u okviru svojih aktivnosti fokusirana na nekoliko SDG ciljeva. Razlog tomu je što OCD-i koji su sudjelovali u istraživanju imaju potrebna znanja i vještine neophodne za pripremu i provedbu EU projekata, a da bi dobili financijsku podršku moraju dati svoj doprinos ciljevima održivog razvitka.

Sve organizacije civilnoga društva u istraživanju su naglasile važnost uključenosti svih društvenih skupina, ali i značaj međusobnog umrežavanja - stoga jedan od zaključaka može biti da je razvitak ljudskih resursa unutar jedinica lokalne samouprave, institucija i udruga, najvažniji preduvjet za uspješnu međusobnu suradnju socijalnih, gospodarskih, političkih i drugih čimbenika u pojedinim sektorima na području Osječko-baranjske županije.

Istraživanje je pokazalo kako većina organizacija civilnog društva na području OBŽ -a ima cijeli spektar aktivnosti koje su usmjerene na razvitak lokalne zajednice, na poboljšanje kvalitete života, socijalno uključivanje marginaliziranih skupina, ali i visoku svijest o potrebi očuvanja okoliša. Sva četiri LAG-a na području Osječko – baranjske županije imaju visoku razinu usklađenosti svojih ciljeva, prioriteta i mjera kako međusobno, tako i prema zadanim SDG ciljevima.

Tijekom pisanja ovog rada analiza dobivenih odgovora također potvrđuje kako postoje i različiti društveni, gospodarski i politički čimbenici koji utječu na kvalitetu međusobnog umrežavanja (npr. sve lošija ekonomska situacija, posljedice COVID-a u smislu ograničene provedbe pojedinih aktivnosti, premalo direktne komunikacije itd.).

Uz svaku od postavljenih hipoteza može se ukratko zaključiti:

1. Hipoteza: *„Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) svojim djelovanjem pridonose ostvarivanju globalnih ciljeva za održivi razvitak (Strategic Development Goals, SDG).”*

Hipoteza je prihvaćena, imajući u vidu da su financijska sredstva jedan od preduvjeta za provedbu pojedinih aktivnosti, a jedan od kriterija za dobivanje financijskih sredstava jest doprinos održivom razvitku.

2. Hipoteza: „*Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i organizacije civilnog društva (OCD-i) na području istočne Hrvatske fokusirane su na realizaciju svih 17 globalnih ciljeva za održivi razvitak.*”

Hipoteza je djelomično prihvaćena. Naime u istraživanju je vidljivo da su neke od organizacija fokusirane na pojedine ciljeve u skladu sa svojim misijama i prioritetima, ali indirektno daju doprinos većini SDG ciljeva.

3. Hipoteza: „*Misija i strateški ciljevi lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) i organizacija civilnog društva (OCD-a) u skladu su s globalnim ciljevima održivog razvitka.*”

I ova je hipoteza prihvaćena, ali kao i u prvoj hipotezi važno je napomenuti da cijeli koncept održivog razvitka svake članice EU treba biti usklađen s EU strategijama, a svaka članica mora svoje nacionalne i sektorske strategije uskladiti sa strategijama više razine (EU strategijama), kao preduvjetom za maksimalnim korištenjem EU fondova, što je na neki način i okosnica Nacionalne razvojne strategije RH do 2030.

S obzirom da i EU želi što više doprinijeti LAG-ovima i biti im veća podrška možemo reći da su posljednje dvije godine (2020.-2022.) bile prijelazno razdoblje, a do kraja ove godine svi su LAG-ovi obvezni napraviti nove strategije lokalnog razvitka (2023.-2027.) u kojima će imati još veću ulogu i naglasak u planiranju lokalnog održivog razvitka na osnovu prepoznatih potreba u zajednici.

8. LITERATURA

1. Alfirević, N., Matković J., Mihanović Z., Najev Čačija Lj., Pavičić J. (2013) *Osnove marketinga i menadžmenta neprofitnih organizacija*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Črnjar, M., Črnjar, K. (2009) *Menadžment održivog razvitka*, Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i u ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci.
3. Ćorić G., (2000) *LEADER od inicijative do metode. Vodič za obuku o LEADER pristupu*. Zagreb: ZOE - Centar za održivi razvitak ruralnih krajeva.
4. Djurkinjak, M., (2014) *Osnove financije za neprofitne organizacije i odgovori na najčešća pitanja*. Zagreb: Centar za civilne inicijative.
5. Drača, A. (2015) *Računovodstvo neprofitnih organizacija*. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.
6. Dragičević Šešić, M., Nikolić M., Rogač Mijatović Lj. (2014) *Kultura i održivi razvitak u doba krize*. Beograd: Univerzitet umetnosti.
7. Grober, U. (2007) *Deep roots: A conceptual history of 'sustainable development' (Nachhaltigkeit)*, WZB Berlin Social Science Center.
8. Jalšenjak, B., Krkač, K. (2016) *Poslovna etika, korporacijska društvena odgovornost i održivost 2. prepravljeno i prošireno izd.*, Zagreb: MATE d.o.o.
9. Karoglan Todorović, S., Skala, Z. (2000) *Agenda 21- Program za 21. stoljeće*, Zagreb: Ekologika.
10. Kordej-De Villa, Ž., Stubbs, P., Sumpor, M. (2009) *Participativno upravljanje za održivi razvitak*, Zagreb: Ekonomski institut.
11. Meler, M. (2003) *Neprofitni marketing*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
12. Munasinghe, M. (2004) *Sustainomics: A Trans-disciplinary Framework for Making Development More Sustainable*, Munasinghe Institute for Development (MIND).
13. Pavičić, J. (2003) *Strategija marketinga neprofitnih organizacija*. Zagreb: Masmedia.
14. Svjetska komisija za okoliš i razvitak (WCED) (1987) *Naša zajednička budućnost*, Oxford University Press.
15. Smith, A. (2007) *Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda*. Zagreb: Masmedia.
16. Tillemann K., Timmo K. (2015) *Vodič za pripremu, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvitka za programsko razdoblje 2014. – 2020*. Zagreb: Ministarstvo poljoprivrede.

Internet izvori:

1. Civilno društvo Istra - Pojmovnik (n.d.)
<https://www.civilnodrustvo-istra.hr/linkovi/pojmovnik> [Pristupljeno 16.08.2022.]
2. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021)
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45461> [Pristupljeno 16. 8. 2022.]
3. LAG Baranja - Lokalna razvojna strategija (2021)
<https://lag-baranja.hr/lag/strategija-2014-2020> [Pristupljeno 30.08.2022.]
4. LAG Karašica - Lokalna razvojna strategija (2013)
<https://lag-karasica.com/lokalna-razvojna-strategija/> [Pristupljeno 30.08.2022.]
5. LAG Strossmayer - Lokalna razvojna strategija (2019)
<http://www.lag-strossmayer.hr/lokalna-razvojna-strategija/> [Pristupljeno 30.08.2022.]
6. LAG Vuka Dunav - Lokalna razvojna strategija (2021)
<https://www.lagvuka-dunav.hr/> [Pristupljeno 30.08.2022.]
7. Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvitak civilnog društva od 2012. do 2016. (2012)
https://udruge.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalna_strategija_stvaranja_poticajnog_okruzenja_za_razvitak_civilnog_drustva_2012-2016.pdf [Pristupljeno 18.08.2022].
8. ODRAZ (Održivi razvitak zajednice Udruga gradova u RH); Brošura GCOR (2021) https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2022/02/Brosura_GCOR_Procinac-2021.pdf [Pristupljeno 18.08.2022.]
9. Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske, (2009)
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html [Pristupljeno 18.08.2022.]
10. Zakon o udrugama (2014)
<https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama> [Pristupljeno 18.08.2022.]

9. PRILOZI

Dijagrami

Dijagram 1: Ključni elementi pristupa LEADER	32
--	----

Slike

Slika 1: Međudjelovanje i suradnja između triju društvenih sektora	8
Slika 2: Stupovi održivog razvitka	20
Slika 3: Globalni ciljevi održivog razvitka i njihova međusobna povezanost	24
Slika 4: Topografski prikaz LAG-a Baranja	42
Slika 5: Položaj LAG-a Karašica u odnosu na Osječko-baranjsku županiju	44
Slika 6: Topografski prikaz LAG-a Strossmayer	46
Slika 7: Topografski prikaz LAG-a Vuka-Dunav	48
Slika 8: LAG-ovi i OCD-i u kontekstu SDG17 - interpretacija intervjua	56

Tablice

Tablica 1.: Odnos potrošnje obnovljivih resursa, stanja okoliša i održivosti	29
Tablica 2.: Dodijeljena šifra i ime organizacije	49
Tablica 3.: Misije i strateški ciljevi LAG-ova i OCD-a u kontekstu strateških ciljeva razvitka	50
Tablica 4.: Odnos prioriteta do 2030. godine između OCD-a i SDG-a	53